Тошкент оқшоми

Ижтимоий-сиёсий шаҳар рўзномаси

Рўзнома 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган

№ 144 (7. 533) ◆ 1991 йил 29 июль, душанба ◆ Нархи 8 тийин.

Бугунги кун нафаси

ЖУМҲУРИЯТИМИЗДА

● Андижонда вилоят ҳамда республика қатор вазирликлари ва идоралари раҳбарларининг ижодий зиёлилари билан учрашувида халқимиз маданий меросини ўрганиш аҳамияти ҳақида гап борди. Учрашувда Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров сўзга чиқди.

МАМЛАКАТИМИЗДА

● СССР Конституция назорати комитети РСФСР Президентининг «РСФСР давлат идораларида, муассасалари ва ташкилотларида сиёсий партиялар ҳамда оммавий жамоат ташкилотларининг ташкилий тузилмалари фаолиятини тўхтатиш тўғрисида»ги фармонини қараб чиқиш учун қабул қилди ва бу масала кўриб чиқилгунга қадар фармонни кучга киритишни тўхтатиш тўғрисида РСФСР Президентига мурожаат қилди.

ХОРИЖДА

● Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов бошчилигидаги республика ҳукумат делегациясининг Хитой Халқ Республикаси Синьцзян-Уйғур мухтор районига сафари тугади.

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПЛЕНУМИ ТЎҒРИСИДА

АХБОРОТ

1991 йил 26 июлда КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттирди.

КПСС Дастурининг лойиҳаси ва КПСС Марказий Комитети Бош котиби М. С. Горбачевнинг маърузаси муҳокама қилинди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев муҳокамага якун ясади.

Марказий Комитет Пленуми «КПСС Дастурининг лойиҳаси ва уни муҳокама қилиш соҳасида партия ташкилотларининг вазифалари тўғрисида» ҳамда «Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдан ташқари XXIX съездини чақириш тўғрисида» қарорлар қабул қилди.

Марказий Комитет Пленуми ўрни бўшаб қолган депутатлар ўрнига Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидан СССР халқ депутатлигига номзодлар кўрсатди ва «Совет Иттифоқи Коммунистик партиясидан СССР халқ депутатлигига сайловлар тартиби тўғрисида» қарор қабул қилди.

Пленум, шунингдек, «КПСС 1990 йилги бюджетининг ижроси тўғрисида», «КПССнинг 1991 йил учун бюджети тўғрисида» қарорлар, шунингдек КПСС Марказий Назорат Комиссияси билан биргаликда «КПСС Марказий Назорат Комиссияси фаолиятини пул билан таъминлаш учун 1991 йилги харажатлар сметаси тўғрисида» қарор қабул қилди.

Ташкилий масалалар кўриб чиқилди.

В. И. Ульянов (Ленин) номидаги Ленинград электротехника институти кафедрасининг мудири В. В. Калашников, М. В. Ломоносов номидаги Москва давлат дорилфунуни партия комитетининг котиби И. И. Мельников КПСС Марказий Комитетининг котиблари этиб сайландилар.

Пленум Нижегород шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. Н. Мальцевни КПСС Марказий Комитети Котибиятининг аъзоси этиб сайлади.

Пленум С. К. Погосяннинг Арманистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби сифатидаги фаолияти тўхтаганлиги муносабати билан уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзоси вазифасидан озод қилди.

Марказий Комитет Пленуми И. С. Силаевни берган аризасига мувофиқ, Э. А. Шеварднадзени КПССга аъзолигини тўхтатганлиги муносабати билан, А. И. Березинни КПССдан ўчирилганлиги муносабати билан КПСС Марказий Комитети таркибидан чиқарди.

РСФСР Президентининг «РСФСР давлат идораларида, муассасаларида ва ташкилотларида сиёсий партиялар ҳамда оммавий жамоат ташкилотларининг ташкилий тузилмалари фаолиятини тўхтатиш тўғрисида»ги фармони муносабати билан Пленум КПСС Марказий Комитетининг Баёнотини қабул қилди.

Пленум КПСС Марказий Комитетининг котиби Ю. А. Манаенковнинг Эстония партия ташкилотларидаги ишларнинг аҳволини ўрганиш бўйича комиссия ишининг натижалари тўғрисидаги ахборотини тинглади ва шу масала юзасидан қарор қабул қилди.

Шу билан КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини туғаллади.

КПСС Марказий Комитети Пленумининг ҳужжатлари матбуотда эълон қилинмоқда.

КПССнинг ЯНГИ ДАСТУРИ ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

М. С. ГОРБАЧЕВнинг 25 июлда КПСС Марказий Комитети Пленумидаги маърузаси

Ҳурматли ўртоқлар!

Партия Дастурини қабул қилиш — айтиш мумкинки, оддий, меъёрий шароитда ҳам жўн иш эмас. Биз жамият ва давлат тараққиётининг энг қийин, бурилиш босқичида партия Дастурини қабул қилишимиз керак.

Биз муҳокама қилаётган ҳужжат аслида партиянинг янги шароитда ўз қиёфасини белгилаб олишининг, партия сафларини аниқ қилиб қўйилган мақсадлар теварагида жипслаштиришнинг асоси бўлиши лозим. Бошқача айтганда, бу ҳам келажак учун мўлжалланган Дастур, ҳам бугун ва эртага мўлжалланган аниқ-равшан ҳаракатлар режасидир.

Дастуримиз фақат партия аъзоларига қаратилган эмас. Унда келгуси давр учун КПСС ўз тарафдорларига ва бутун жамиятга таклиф қилмоқчи бўлаётган сиёсат белгилаб берилади. Бу — танглиқдан чиқиб олиш йўлларига, бошланган ислоҳотларни давом эттиришга, мамлакат олдида турган ўткир муаммоларни ҳал қилишга бизнинг қарашларимиздир.

Дастурни тайёрлаш комиссияси олдига КПСС XXVIII съездининг Дастурий баёноти асосида иш олиб бориш вазифаси қўйилган эди. Қўлингиздаги ҳужжатни шунчаки таҳлил қилишнинг ўзи ҳам биз худди шундай ҳаракат қилганлигимизни кўрсатади. Айни пайтда биз партияда ва мамлакатда бораётган баҳслар давомида баён қилинган концепцияларни ҳисобга олишга ҳаракат қилдик. Эълон қилинган муқобил дастурлардаги барча қизиқарли жиҳатларни ҳам эътибордан четда қолдирмадик.

Тақдим этилган лойиҳани асослаб беришга ўтар эканман, гапни партияга ҳозир нима учун айни шундай тусдаги ҳужжат зарур бўлиб қолди, унинг зарурлигини қандай объектив сабаблар белгилаб берган? — деган саволдан бошламоқчиман. Қисқача бундай дейиш мумкин: ўнлаб йиллар давомида партияга тиқиштириб келинган социализмнинг олдинги назарий ва амалий модели номақбул бўлиб чиқди. Ижтимоий турмушнинг ҳамма жиҳатларини тубдан қайта қуриш, демократик ислоҳ қилиш зарурати пайдо бўлди. Партиянинг ўзини янгилаш ҳам, янги партия дастурига эҳтиёж ҳам шу билан боғлиқдир.

ЯНА БИР БОР «СОЦИАЛИЗМГА БУТУН НУҚТАИ НАЗАРИМИЗНИ ТУБДАН ЎЗГАРТИРИШ ТЎҒРИСИДА»

Қайта қуриш йўли КПСС XXVIII съезди қарорларида мустаҳкамлаб қўйилган ва бу масалага қайтишга ҳожат йўқдек туюлади. Бироқ партияда шундай кучлар борки, улар съезд йўлига очиқдан-очиқ қарши чиқдилар, партиянинг ҳозирги бутун сиёсатини шубҳа остига олмоқдалар.

Хўш, жамиятимизга қайта қуриш керакми ёки бу ҳалокатга олиб борадиган хатоми? Ёки айрим кишилар айтаётганидек, социализм ишига сотқинликми?

Ҳозир қайта қуришни ва унинг ташаббускорларини сўкаётган одамлар фактлар билан чиқиша олмайдилар. Ҳақиқат шундаки, мамлакат 80-йилларнинг бошига ўзгарган ҳолатда келди. Жамиятнинг эски ва янги касалликлари очиб ташланмади, бунинг устига бу касалликлар даволанмади, балки яшириб келинаверди, бу эса вазиятни баттар чигаллаштирди ва пировардида оғир танглиқка олиб келди.

Бу — жамият танасининг бирор қисмидаги танглик эмас, балки казарма коммунизми моделининг танглиқка учрашидир. Шуни айтиш керакки, Сталин барпо этган тоталитар-бюрократик тизим улкан мамлакатнинг кучлари ва ресурсларини жамлаш йўли билан катта натижаларга эришишга имкон берар эди. Бироқ фавқулодда куч-ғайрат сарфлаш жамият саломатлигига қадам-бақадам путур етказди, унинг ресурслари совурилишига, унумли, ижодий меҳнатга рағбатнинг йўқолишига олиб келди.

Ленининг қуруқ ташаббускорликнинг ўзи билан социализм қуриб бўлмайди, деган фикри амалда тасдиқланди, тузумнинг имкониятлари тугаб бораётганлигини кўп одамлар аллақачон тушуниб етган эдилар. Сталин ўлимидан сўнг вазиятни ўзгартириш учун зўр бериб уриниб кўрилганлиги тасодифий эмас. Кейинчалик ҳам бу вазифани ҳал қилишга бир неча бор киришилганлигини ҳаммамиз яхши биламиз. Аслида иқтисодий тараққиётни жадаллаштириши, моддий, шахсий манфаат воситасини ишга солиши лозим бўлган дурустгина қарорлар ишлаб чиқилди.

Лекин ҳар гал сиёсий тузумни, жамиятнинг устқурмасини тегишли равишда ўзгартириш зарурати пайдо бўлган пайтда ислоҳотчилик ғайрати бўшашиб, иш орқага кетаверди. Ҳамма нарса олдинги тартибда давом этаверади.

Вақт эса ўз ишини қилди. Оммавий қатағонлар тўхтатилди, тоталитар мероснинг кўп жиҳатларидан воз кечилди, лекин ҳокимият ва бошқарувнинг негизида ҳамон ўша маъмурий-буйруқбозлик тизими қолаверди, бу тизим давлат мулкининг мутлақ ҳукмронлигига таянар эди. Бу аслини олганда сталинизм эди.

Мен кўп марта гапирганман, партия Дастури муҳокама қилиниши муносабати билан яна бир бор таъкидламоқчиман: қайта қуриш ҳаётий зарурат эди. Биз тушиб қолган боши берк кўчадан чиқиб олишнинг бошқа усули йўқ эди. Мамлакат олдинги мавқеини тобора тезроқ суръатлар билан қўлдан бериб қўя бошлади, илмий, техникавий, иқтисодий ва ҳатто ижтимоий тараққиётнинг барча йўналишларида жаҳондаги ривожланган давлатлардан орқада қола бошлади, бу эса қайта қуриш эҳтиёжини тағин ҳам оширди.

Ҳозир бизга кўпинча деярли кўр-кўрона, синаб кўриш ва хато қилиш усулида ҳаракат қилдингиз, мақсад тўғрисида аниқ тасаввурингиз йўқ эди, деб таъна қилмоқдалар. Бундай эмас. Ислоҳотларни ўтказишга киришар эканмиз, айрим такомиллаштиришлар билан қаноатланиш мумкин эмаслигини, яна бир ўзгариш, эндиликда 70 йиллик тажрибани ҳисобга олиб, Ленин сўзлари билан айтганда, социализмга бутун нуқтаи-назаримизни ўзгартириш зарурлигини биз яхши тушунардик.

Лекин партияда ҳам, жамиятда ҳам ўнлаб йиллар давомида мафкуравий сийқа гаплар илдиз отиб кетганлиги, ҳар қандай янгилик деярли социализм негизларига болта уриш деб қаралиши сабабли ҳар бир қадамни жуда қийинчилик билан қўйишга тўғри келди.

Олдин биз фан-техника тараққиётига умид боғладик, лекин уни жорий этиш воситалари иш бермади. Шундан кейин хўжалик воситаларини ислоҳ қилишга киришдик, лекин бу ислоҳот йўлига ғов қўйилди. Ана шундан сўнг сиёсий ислоҳот ғояси пайдо бўлди, бу ғояни муҳокама қилишга бутун партия, бутун жамият қўшилди ва у пировард натижада XIX партия конференциясида қабул қилинди. Шу тариқа ислоҳ қилиш жараёни катта йўлга чиқиб олди ва муқаррар тус олди.

Аммо биз умид қилганимиздек, тўпланиб қолган муаммоларни қисқа муддатда ҳал қилиши лозим бўлган ислоҳотлар билан бир вақтда мураккаб, зиддиятли жараёнлар юз бериб танглиқни кучайтирди. Жамиятнинг касаллиги биз тахмин қилишимиз мумкин бўлганидан ҳам жиддийроқ бўлиб чиқди. Бу эса бесаранжомлик, ташвиш, умидсизлик, қўрқувни вужудга келтиради.

Шундай бўлишига қарамай, бу гал ҳам чўчиб ярим йўлда тўхтаб қолганимизда, бу ўзини ўзи ҳалоқ этиш бўлур эди. Ҳозир партия учун ва мамлакат учун бошланган ўзгартишларни чуқурлаштириб, ижтимоий муносабатларнинг янги, замонавий, илғор моделини қарор топтириб, олға боришдан бошқа ечим йўқ.

Ана шу фикр аслида партия Дастури лойиҳасининг мағзига сингиб кетган.

Дастурий аҳамиятга молик кўпгина масалалардан биттасини ажратиб кўрсатиш зарур деб ҳисоблайман, социализм тарафдорларининг неча-неча авлодлари мазкур масала хусусида тортишиб келдилар. Ҳозир ҳам ушбу масала тўғрисида ўткир мунозаралар бўлиб турибди, социалистик ғоя келажагининг ўзи ҳам назария ва амалиётда шу масалани тўғри ҳал этишга боғлиқдир.

Мен социализм ва бозорнинг нисбатини назарда тутяпман. Ўтмишда бу тушунчалар бир-бири билан чиқиша олмайди, деб ҳисоблаб келинди, бозор муносабатлари меҳнатга қараб тақсимлашга зиддир ва бу муносабатлар гўё инсонни инсон томонидан эксплуатация қилишга асосланган, деб рўкач қилинди. Ҳақиқатда эса бозорнинг ўзи ишлаб чиқариш муносабатларининг характерини белгилаб бермайди. Дарҳақиқат бозор кўҳна замонлардан бери холис тарзда ва муайян даражада ўз-ўзидан, бюрократиянинг аралашувисиз ҳар бир ишлаб чиқарувчининг меҳнатдаги ҳиссасини ўлчашнинг ягона мезони бўлиб келди. Ишлаб чиқарувчининг моли ҳақиқатда жамиятга нечоғлик зарурлиги ва унинг ҳақиқий баҳоси қанчалиги фақат бозор орқалигина аниқланади. Агар ишлаб чиқарувчилар кўп бўлса ва улар истеъмолчини ўзларига оғдириш учун елиб-югурсалар, бу ҳолда молларнинг сифати ва мўл-кўллиги ҳар бир меҳнаткашга унинг иқтисодиёт йўлидаги шахсий ҳиссаси учун қўшимча мукофотга айланади.

Сўнгги ўн йилликлардаги жаҳон тажрибаси шундан далолат бериб турибдики, бозор иқтисодиёти бўлмаса, меҳнатга қараб тақсимлаш принципини амалга ошириб бўлмайди. Бунинг маъноси шуки, социализм ва бозор бир-бирига қовушиб кетадигина эмас, аслида уларни бир-биридан ажратиб бўлмайди.

Бозор — мақсад эмас, балки воситадир, ушбу восита ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини кескин оширишга ҳамда ҳозиргига нисбатан анчагина кўпроқ маблағ, ресурслар, моллар, озиқ-овқатни ижтимоий дастурларга йўналтиришга имкон беради.

Биз жамиятимизнинг ўзига хос жиҳатлари ва анъаналарини тўла ҳисобга олар эканмиз, давлатнинг танҳо мулкчилиги ўрнини худди шу тахлитдаги танҳо хусусий мулкчилик эгаллашига қаршимиз.

Бу ўринда гап аралаш, кўп укладли иқтисодиётни бунёд этиш, мулкчиликнинг ҳамма турларини эркин ривожлантириш ҳақида бормоқда. Бу ўринда акционерлик ва ижара мулкчилигига алоҳида эътибор беришимизнинг сабаби шундаки, булар меҳнаткашларнинг тобора кенгроқ қатламларини мулк эгаси, хўжайинлар қаторига киритишга имкон беради.

Ниҳоят, бозор иқтисодиёти мамлакатга жаҳон хўжалигининг узвий қисми бўлишга имкон берадики, бу ҳозир ниҳоятда муҳимдир. Бунинг учун эса тадбиркорлик фаолияти, моллар ва ресурсларни эркин айирбошлашга оид умумий қоидалар, барқарор валюта бўлиши, энг асосийси, ҳуқуқий фуқаролик жамияти бунёд этилиши керак. Ана шу шарт-шароитларнинг барчасини муҳайё этибгина биз жаҳон меҳнат тақсимотида муносиб ўрин эгаллашимиз ва шу туфайли ўз эҳтиёжларимизни тўлароқ қондиришимиз, ўз табиий бойликларимизни тежаб-тергаб сарфлашимиз мумкин.

Бу кундай равшанга ўхшаб кўринади. Аммо биз ана шу ҳақиқатларни уқиб олишимиз учун анчагина қоқилиб-суқилиб юрдик ва бу ҳақиқатларни кечикиб тушундик, ақидапарастлик, мафкуравий далил-исботсиз қабул қилинадиган қоидалар ва афсоналарга чексиз ишонишнинг жабрини обдон тортдик.

20-йилларда янги иқтисодий сиёсат жорий этилганда буни партия қандай кутиб олганини бир эсланг. Аксарият коммунистлар буни ўз орзу-умидларининг чил-парчин бўлиши, эзгуликни деб кураш ва маҳрумликлар, қамоқхоналар ва фронтларда ўтган узоқ йиллар самарасини бекор қиладиган чора деб билдилар. Октябрь инқилобидан кейин ҳали тўрт йил ҳам ўтмаган, яқиндагина уруш ғалаба билан якунланган эди, кўпчилик орзиқиб кутилган социализм бўсағасида турибмиз, деб ўйлар эди. Ана шу вақтда тўсатдан хусусий тадбиркорлик, кооперация, синдикатлар пайдо бўлса, чет эл концессияларига ижозат этилса... Доҳийларнинг сотқинлиги, айниши хусусида, пролетар ишига хиёнат ҳақида шов-шув кўтарилди. Анчагина одамлар партиядан чиқишди, баъзилар ўз жонларига қасд қилишди.

Ана ўшанда янги йўлни рўёбга чиқаришга киришиш учун Лениннинг обрўси, унинг куч-ғайрати зарур бўлди, худди шу йўл мамлакатнинг иқтисодий таназзулини нари суриб қўйди, қисқа муддат ичида деҳқон хўжалигининг қаддини ростлашига имкон берди. Истеъмол соҳасидаги вазиятнинг яхшиланишига, валютани қўлга киритишга имкон яратди.

Аммо Ленин вафотидан кейин бу йўлдан аста-секин воз кечилди. Шу йўсинда воз кечиш 20-йилларнинг охиридаги нон тақчиллиги чоғида, айниқса, яққол кўринди. Нонку борликка бор эди, кўп эди, аммо нонни давлатга сотиш деҳқонлар учун фойдали бўлмай қолди. Пайдо бўлган муаммони ҳал этишнинг икки усули мавжуд эди: иқтисодий омилларни ишга солиш, яъни янги иқтисодий сиёсатни чуқурлаштириш ёки Ленин танлаб олган йўлни рад этиб фавқулодда, куч ишлатиш йўлини тутиш эди. Сталин ва унинг атрофидагилар иккинчи йўлни танладилар. Шундай қилиб амалда тараққиётнинг якка ҳокимлик, бюрократик модели олинди.

Биз тарихнинг ана шу аччиқ сабоғини эсда тутишимиз ва ўша ҳалокатли хатонинг такрорланишига йўл қўймаслигимиз керак.

ЯНГИЛАНИШ ДАСТУРИ

Энди тақдим этилган лойиҳани таърифлаб бермоқчиман.

Мамлакатдаги вазият ҳамда олдимизда турган вазифаларнинг руҳи лўнда сиёсий ҳужжат бўлишини тақозо этмоқдаки, ушбу ҳужжат келгуси давр учун КПСС позициясини аниқ ифодалаб бера олсин. Шундай қилиб биринчи навбатда асосий эътибор танглиқни бартараф этишга, иқтисодиёт ва сиёсатни барқарорлаштиришга, ислоҳотларни теранлаштиришга қаратилиши лозим.

Увадаси чиққан мафкуравий ақидалар ва андозалардан кескин юз ўгирилгани, дунёқарашимиз ва сиёсатимизнинг мамлакат ва халқ тараққиётининг бутун тажрибаси, уларнинг кундалик эҳтиёжларига мослашга интилиш лойиҳанинг асосий мазмунидир.

Худди шу боисдан ҳам партиямиз, ишчилар ҳаракати ва озодлик ҳаракати тарихини идрок этишнинг муайян якуни бўлган қоидалар тўғрисидаги бўлим Дастурнинг негизидир.

(Давоми иккинчи бетда).

Бозор иқтисодиёти ва ҳаёт

ИШСИЗЛИКДАН ИШОНЧЛИ ҲИМОЯ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДАГИ МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИДАН

● 26 июль куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида бозор иқтисодиётига ўтиш шароитларида меҳнаткашларни ижтимоий ҳимоя қилиш муаммоларига бағишланган матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби, яқинда ташкил этилган ишсизликдан ҳимоя қилиш Бутуниттифоқ жамоатчилик фонди Ўзбекистон республика бўлимининг раиси А. А. Абдувосиқов Ўзбекистон Компартиясининг бозор муносабатларига ўтиш шароитларида ишсизликдан ҳимоя қилиш соҳасида амалга ошираётган тадбирлари тўғрисида гапириб берди, оммавий ахборот воситалари ходимларининг кўпдан-кўп саволларига жавоб қайтарди.

Рўй-рост айтиладиган бўлса бозор муносабатлари ҳаммани янада унумлироқ, янада сифатлироқ ишлашга мажбур қилади. Илгарилари биз буни тушунтириш, ташвиқот орқали амалга оширмоқчи бўлгандик. Аммо у ҳамиша ҳам кўзланган натижани бермас эди. Ҳозир эса бозор шароитларидаги анча оғир ишлаб чиқариш муносабатлари буни ортиқча гап-сўзларсиз ўз-ўзидан амалга оширади. Чунки самара бермайдиган, фақат вақт ўтказиш учун мавжуд бўлган иш ўринлари йўқотилади. Бугунги ўта кенгайиб кетган бошқарув таркиблари ҳам кескин ўзгаради. Бу ишсизликни келтириб чиқариши табиий. Унинг биринчи аломатлари ҳозирнинг ўзида кўзга ташланмоқда.

Республиканинг меҳнат ресурслари ҳар йили камида 200 минг кишига ёки 2,15 фоизга ортмоқда. Тўғри, ходимлар таркибида муайян ўзгаришлар рўй бермоқда. Саноатда, қурилиш, ноишлаб чиқариш соҳаларидаги иш билан банд ходимлар салмоғи бир оз кўпайяпти. Айни пайтда қишлоқ хўжалиги, томорқаларда ишлаётганлар сони камаймоқда. Шунга қарамасдан уй ишлари ва шахсий хўжаликларда машғул бўлганларнинг салмоғи ҳали каттадир. Якка-ма-якка ҳисобга олиш натижасида 600 мингга яқин меҳнатга яроқли киши ишламаётганлиги ва ўқимаётганлиги аниқланди. Шуниси айниқса ташвишланарлики, иш билан банд бўлмаган аҳоли таркибида 30 ёшгача бўлган йигит-қизлар салмоғи кўпаяпти. Ана шу соҳада 2000 йилгача бўлган даврда ижобий ўзгаришлар унчалик сезиларли бўлмаслиги тахмин қилинмоқда.

Бозор иқтисодиётига ўтишнинг дастлабки босқичида аҳвол кескинлашиши кутиляпти. Чунки бу пайтда халқ хўжалигидаги таркибий ўзгаришлар бозор талабларидан орқада қолади. Ана шу жараён муқаррарлигини ҳисобга олган ҳолда республика Коммунистик партияси жамиятни бар вақт зарур чоралар кўришга тайёрлашга ҳаракат қилмоқда.

Бу чоралар нимадан иборат?

Мўлжалланаётган ишлар йўналишларидан бири саноатнинг кўп меҳнат талаб қиладиган янги ишлаб чиқаришларини яратиш ва мавжудларини таъминлашдир. Бунда ушбу ишлаб чиқаришларда тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқаришга катта эътибор берилади. Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини, маҳаллий хом ашёни қайта ишлаш ва сақлаш, бинокорлик материаллари, турли буюмлар тайёрлашга мўлжалланган ёрдамчи ишлаб чиқаришлар ва ҳунармандчиликларни ривожлантириш — иккинчи йўналишдир. Шартнома асосида ишлаб чиқаришга жалб этиш имкониятлари ҳам ҳали катта. Масалан, ўтган йили шартнома асосида ишлаётган кишилар давлатга 50 минг тоннага яқин гўшт, 12 минг тоннадан кўпроқ сут, 680 минг тонна сабзавот ва мева топширдилар. Меҳнатга жалб этишнинг бу услуби ишлаб чиқаришга уй бекаларини ҳам тортиш, кейинчалик улар пенсия олишларига имкон беради. Бозорни ҳисобга олган ҳолда ходимларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш таркибини такомиллаштириш ишлаб чиқаришдан ижтимоий ҳимоя қилишнинг муҳим омили ҳисобланади.

Матбуот конференциясида аҳолини иш билан таъминлаш, уни ишсизликдан ҳимоя қилиш муаммоларини орқага суриш мумкин эмаслиги алоҳида таъкидланди. Ҳозир мавжуд бўлган бўш иш жойлари тез вақт ичида янги ходимлар ҳисобига тўлдирилади. Шунинг учун кутилаётган ишсизликка ҳозирнинг ўзида барча мавжуд имкониятларни ишга солган ҳолда тайёргарлик кўриш керак.

Республиканинг Меҳнат вазирлиги аҳолини иш билан таъминлаш қонуний лойиҳасини ишлаб чиқди. Унда иш билан таъминлаш масаласи янги мазмун билан бойиган. Иш билан таъминлаш турлари кенгайтирилган, ишсизлик мақоми белгиланган. Маҳаллий Кенгашларнинг иш билан таъминлаш муаммосини ҳал этишдаги ҳуқуқ ва мажбуриятлари кенгайтирилган.

Ишсизликдан ҳимоя қилиш Бутуниттифоқ жамоатчилик фондининг Ўзбекистон бўлими ўз фаолиятини бошлади. Унинг олдида меҳнат жамоалари, жамоат ташкилотлари, ижодий уюшмалар, давлат муассасалари фуқароларнинг ишсизлик оқибатлари билан боғлиқ муаммоларини ҳал қилишда уларга кўмаклашиш вазифаси турибди. Ижтимоий сиёсатни ўзининг асосий мақсади деб билган, бутун халқнинг партияси ҳисобланган Ўзбекистон Коммунистик партияси меҳнаткашларни бозор иқтисодиёти билан боғлиқ барча салбий оқибатлардан ҳимоя қилиш учун куч-ғайратларини аямайди.

Воҳид ОРИПОВ.

СУРАТДА: матбуот конференцияси пайтида.

Рустам Шарипов сурати.

КПССНИНГ ЯНГИ ДАСТУРИ ЛОЙИҲАСИ ҲАҚИДА

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Бу бўлимда баён этилган фикрларнинг ҳаммаси ҳам партия муҳитида жўнлик билан, осонгина қабул қилинмаса керак. Ахир бу ўринда гап шу ҳақда бормоқдаки, буни тўла асос билан воқеликни янгича идрок этиш, сиёсий партия фаолиятининг мақсадлари ва методларига янгича ёндашув деб аташ мумкин.

XIX асрда ва XX асрнинг бошларида социализм тарафдорлари жамиятни адолатли негизда қайта қуриш имкониятини асосан зўравонлик билан қилинадиган тўнтариш, пролетар диктатурасини ўрнатиш, синфий кураш йўли билан душман синфларни батамом йўқ қилиб юборишгача бориш билан боғлаган эдилар.

Халқ оммаси ўз аҳволини ўнглаб олиш учун Бастилия ёки Қишки саройга ҳужум қилишдан бошқа иложи қолмаган давр аллақачон ўтиб кетганини эътироф этиш пайти келди.

Турмуш даражасини кўп марталаб яхшилашга ва унга янгича сифат бахш этишга имкон берадиган ишлаб чиқариш кучларидаги улкан силжишлар, янги ижтимоий тузилма, демократиянинг ютуқлари, халқ оммасининг манфаатларини ифодалайдиган қудратли сиёсий ва касаба уюшмалари ташкилотлари, ижтимоий муҳолифлик, фуқароларнинг ялпи можароларидан келиб чиқадиган оқибатларнинг жуда катта хавф-хатари — хуллас буларнинг ҳаммаси ўз моҳиятига кўра инқилобий бўлган мақсадларга ислоҳотлар орқали эришиш мумкинлиги ва лозимлигини кўрсатиб турибди.

Дастурнинг биринчи бўлими қуйидаги хулоса билан якунланган: меҳнат кишиларининг манфаатларини ифодалаётган КПСС ҳозир демократик ислоҳотлар, сиёсий ва иқтисодий эркинликлар, ижтимоий адолат ва умуминсоний қадриятлар партиясидир, у жами фуқаролар тотувлиги учун фаол ҳаракат қилаётган партиядир. Назаримда, булар партия, унинг ҳар бир аъзоси сиёсий жиҳатдан ўзини-ўзи белгилаб олиши учун замонавий мезонлардир.

Партиянинг мақсадлари белгилаб олинаётган бўлимда ҳам янгича ёндашув қўлланилган. Илгариги Дастурларда мақсадларни баён этишда реал воқеликка эмас, коммунистик идеалнинг ўша вақтдаги уқиб олинишига асосланилган эди. Социализмни реал тарихий ҳаракат деб ўрганиш талаби инкор этилган эди. Оқибатда дастурий мақсадлар жамиятни ҳаяжонга солиб турган муаммолардан ажралиб қолди, мазкур мақсадлар асосан «соф» мафкурагагина хос бўлиб қолди.

Эндиликда илгари сурилаётган мақсадлар қайта қуришнинг амалий тажрибасига суянади. Шу мақсадларнинг аксарияти ҳозирнинг ўзидаёқ Иттифоқ ва республикаларнинг қонун ҳужжатлари билан мустаҳкамлаб қўйилган. Бошқача қилиб айтганда, энди гап хом хаёллар хусусида эмас, бўшлиқда арши аълодек сарой қуришга беҳуда уриниш хусусида эмас, балки бошланган демократик ислоҳотларни муваффақиятли якунлаш хусусида бормоқда.

Мустақил республикаларнинг демократик федерацияси сифатидаги иттифоқ давлатимизни сақлаб қолиш ва янгилаш энг муҳим дастурий йўл-йўриқдир, бу федерацияда эса барча миллатларга мансуб фуқароларнинг ҳуқуқлари ва эркинликларига; кучли ижтимоий муҳофаза негизида бозор иқтисодиётига ўтишга; мамлакатни янгилаш ва уни Европа ҳамда жаҳон иқтисодий муҳитига қўшишга ишончли кафолатлар берилган бўлиши керак.

Лойиҳада баён этилган мақсадларга эришиш одамлар ва жамоалар ижодкорлиги учун шарт-шароит яратишга, тараққиётнинг жуда қудратли омили бўлган инсон манфаатини ишга солишга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади, албатта.

Партия кимнинг манфаатларини ифода этиши хусусида гап борадиган бўлим Дастур комиссияси учун энг мураккаб бўлим бўлди, дейиш мумкин. 1961 йилги Дастурда айтилганидек, партиямиз умумхалқ партиясидир, деб айтиш жуда жўн йўлдан бориш бўлур эди, албатта. Бошқа партиялар бўлмагани, кимки сиёсий ҳаётда иштирок этишни истаса КПССга кирганлиги учун у шундай партия бўлган эди.

Кўп партиялар мавжуд бўлган ҳозирги вақтда вазият тубдан ўзгарди. Эндиликда партия кимнинг манфаатларини ифодалаши хусусидаги масала янгитдан ўртага қўйилиб идрок этилиши керак. Бу яна шунинг учун ҳам муҳимки, ҳозир оммага таъсир ўтказиш учун ўткир мухолифлик авж олди, буни рўйрост айтишимиз керак. Ишчилар ҳаракатидаги, деҳқонлар, зиёлилар ва бошқа қатламлар ўртасидаги янги ташкилотлар КПССни четга суриб қўйишга ҳаракат қилмоқдалар.

Сўнгги кунларгача партия матбуотида мунозаралар давом этди. Баъзи кишилар партиямизни ишчилар синфининг партияси сифатида аниқ-равшан белгилаб қўйишни талаб этмоқдалар. Бошқаларнинг фикрича, КПСС меҳнаткашларнинг партияси бўлиши керак. Айримлари эса илгариги таърифни, яъни умумхалқ партияси тўғрисидаги таърифни маъқуллаб чиқмоқдалар.

Лойиҳада тўғри йўл-йўриқ кўрсатилган, деган фикрдаман. Партия меҳнат аҳлининг манфаатларини ифода этиши ва ҳимоя қилиши керак. Биз мамлакат тақдири учун ўз зиммасига катта масъулият тушаётган ҳозирча ягона умумиттифоқ ва кўп миллатли сиёсий куч сифатида барча фуқароларнинг, жумладан бизнинг сиёсий эътиқодларимизга қўшилмаётган фуқароларнинг актив ижтимоий-сиёсий фаолиятга бўлган ҳуқуқларини ҳурмат қилишга тайёр эканлигимизни тасдиқлаймиз.

Бу ҳақда айтиш — ҳамма иш қилинди, деган гап эмас, албатта. Меҳнаткашларнинг ўзлари КПССни ўз партияси деб эътироф этишлари муҳимдир. Афсуски, сўнгги вақтда ишчи жамоаларида илмий-техникавий ва ижодкор зиёлиларнинг бир қисми ўртасида коммунистларнинг мавқеи заифлашди. Буни Конституция 6-моддасининг ўзгариши билангина изоҳлаб бўлмайди.

Партия комитетлари янги шароитларда, демократик муассасалар ва воситалар орқали меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга имкон берадиган фаолиятнинг шакл ва усулларини ўзлаштириб олишлари керак. Тенг ҳуқуқли шериклар сифатида касаба уюшмалари билан ҳамжиҳатлик қилишга партиянинг қодирлиги, ишчилар ҳаракатида қуйидан бўладиган ташаббус асосида тузилган ташкилотлар билан партиянинг яхши алоқаларни йўлга қўя билиш уқуви катта аҳамият касб этади.

Партиянинг ёшлар ўртасидаги таъсири масаласи ўткир бўлиб турибди. Комсомол учун мажбурий бўлган йўл-йўриқлар нашр этиш билан бундай таъсир таъминлаб келинган даврлар ўтиб кетди. Мазкур ташкилотнинг ўзи ҳам ёшлар ҳаракатидаги ўрнини машаққат билан қидирмоқда.

Аввалги муносабатларга қайтиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас, албатта. Аммо комсомолга ҳамиша диққат-эътиборни қаратиш, ёшлар ҳаракатида социалистик онгни тарқатиш — барча партия ташкилотларининг бевосита бурчидир. Дастур ана шундай иш учун яхши имкониятлар яратади. Шахснинг эркин камол топишига, ташаббускорлигига, тадбиркорлигига йўл очиш, жаҳонга очиқ юз билан қараш — буларнинг ҳаммаси ёш авлодга тўлақонли ва жўшқин яшаш учун имконият яратади.

Лойиҳа жойларга юборилганидан кейин уни қайтадан ўқиганимда, ундаги баъзи принципиал қоидаларни кучайтириш ўринли бўлар, деб ўйладим. Ҳар бир меҳнаткаш табақа дастурда ўзига хос талабларни топа олиши яхши. Бироқ умуммиллий мавқеини даъво қиладиган партия ўз мақсадларини айрим синфлар ва гуруҳларнинг манфаатларини қондиришдангина иборат қилиб қўя олмайди. У мамлакат, халқ учун муштарак бўлган вазифаларни ҳал этишга ҳам интилиши керак. Бу вазифаларни ҳал этмай туриб ҳеч кимнинг фаровонлигига эришиб бўлмайди.

Бу вазифалар биринчидан, давлатчилигимизни, халқнинг ватанпарварлик анъаналарини сақлаб қолиш ва ривожлантиришдир.

Иккинчидан, жамиятда мамлакатни замонавий илму зиёнинг илғор марраларига олиб чиқиши лозим бўлган демократик ислоҳотларни амалга оширишдир.

Учинчидан, тинчликни таъминлашга ва Совет Иттифоқини жаҳон ҳамжамиятига қўшишга қаратилган изчил ташқи сиёсатдир.

Мана шу учала вазифада ҳозир биз учун бениҳоя зарур бўлган фуқаролар тотувлигини вужудга келтирадиган умуммиллий ғоя мужассамлашган.

Лойиҳада партиянинг ўзи ҳақидаги бўлим марказий ўрин олиши табиий. Бу бўлимга партиялилар оммасининг демократик ҳокимияти тўғрисидаги фикр сингдириб юборилган. Партия аъзоси ўз қарашларини бемалол баён қилиш, дахрий ёки диндор бўлиш, ўзи танлаган ташкилотлардан бирида ишлаш ёки бошқа йўл билан партияга мадад бериш ва ҳоказо ҳуқуқларга эгадир.

Бу соҳада биз дастлабки босқичларда партияга хос бўлган йўл-йўриқлардан воз кечамиз, ўша пайтда инқилобий жангларга ҳозирлик кўраётган партия қаттиқ интизомли, аслида ҳарбийлаштирилган тузилишдаги ташкилот тарзида шаклланган эди.

Бироқ партияни замонавий тасаввурлар руҳида янгилаш, у ўз қарорларини амалга оширишга қобил бўлмаган шаклсиз ташкилотга айланиб кетиши керак, деган маънони билдирмайди, албатта. Бутун гап шундаки, сиёсий фаолият партия учун асосий иш бўлиб қолади. Биз оммавий ахборот воситалари ёрдамида, ўз қарашларимизни тарғиб қилиш орқали, меҳнат коллективларидаги бевосита иш орқали, демократик сайловларда қатнашиш орқали, турли даражалардаги хокимият идораларида ўз вакилларимиз орқали иш кўрамиз — биз келгусида партиянинг мақсадларини амалга оширишни мана шундай ва фақат шундай тасаввур этамиз.

КПССнинг ғоявий негизи таърифи лойиҳани якунлайди. Биз ижтимоий турмушни социалистик негизда қуриш тарафдори бўлиб келдик ва шундай бўлиб қоламиз. Ўтмишда партия фақат марксизм-ленинизмни ўзининг илҳом манбаи деб тан олар эди, бунинг устига мазкур таълимот куннинг амалиётчилик руҳидаги йўл-йўриқлари манфаатларини кўзлаб ҳаддан ташқари сохталаштирилар, ўзига хос ўзгармас матнлар тўпламига айлантириб юборилган эди.

Энди бизнинг ғоявий бисотимизга мамлакат ва дунё социалистик ҳамда демократик тафаккурининг бутун бойлигини қўшиш зарур.

Социалистик ғояни амалга ошириш, иқтисодий, ижтимоий ва маънавий тараққиёт йўлидан бориш ҳозир илму зиёнинг ялпи ривожланиши асосидагина муваффақиятли амалга оширилиши мумкинлиги ҳам мана шундай ёндашувни тақозо этади.

Одамларнинг ижтимоий адолатга, эркинликка ва демократияга бўлган интилишини тўхтатиб бўлмайди. Мана, шу жаҳоншумул жараён давомида мамлакатлар, халқлар, сиёсий ҳаракатлар бир-бирининг тажрибасини ўрганади ва тобора кўпроқ ўзаро баҳамжиҳат бўлиб боради, деса бўлади.

Дастурда коммунизм фақат эсга олинганлигига ўртоқлар эътибор беришганига шубҳаланмайман. Бу мақсадга биз кўриб турган келажакда эришса бўлади, деб ҳисоблаш учун бизнинг ва бошқаларнинг ҳам тажрибаси асос бермайди. Бироқ: ҳар бир кишининг эркин камол топиши — ҳамманинг эркин камол топиши шартидир, деган коммунистик ғоя инсоният учун жозибадор бир мақсад бўлиб келди ва шундай бўлиб қолади.

Шу муносабат билан айтиб ўтмоқчиманки, жумладан, Дастурни тайёрлаш комиссияси доирасида ҳам партиянинг номини социалистик ёки социал-демократик партия деб ўзгартириш ҳақида таклифлар бўлди, дарҳақиқат партия аввал бошда шундай деб аталган эди. Ўртоқлар бу таклифни ўз олдига эришса бўладиган мақсадларни қўядиган партиянинг номи ўз сиёсатининг асосий йўналишини акс эттириши лозим, ҳозир эса бу йўналиш инсонпарвар халқчил социализмдан иборат, деб исботладилар.

Менинг фикрим мана бундай. Партияда ўзининг бутун ҳаёт йўлини коммунизм тушунчаси билан боғлаган миллионлаб кишилар бор. Буни эътиборга олмасдан бўлмайди. Ҳар қандай ҳолатда ҳам бундай миқёс ва аҳамиятга молик бўлган масала КПСС съезди, эҳтимол, ҳатто умумпартия референдуми томонидан ҳал этилиши керак. Бундан бошқача бўлиши мумкин эмас.

ПАРТИЯДАГИ АҲВОЛ ҲАҚИДА

Дастур лойиҳаси партиядаги ишларнинг аҳволи билан бевосита боғлиқ ҳолда кўриб чиқилиши мумкин ва лозим. Партия тангликни бошдан кечирмоқда, эҳтимол, буни ўзининг бутун тарихи давомидаги энг ўткир танглик деса бўлади. Уни янгилаш жараёни қийинчилик билан, суст бормоқда.

Шу йил 1 июлгача КПССда, дастлабки маълумотларга кўра, 15 миллион коммунист бор эди. Коммунистлар сони 1973 йилда шунча эди. Бир ярим йил мобайнида партия аъзолари 4,2 миллион киши камайди. Айирмачи ҳаракатлар ҳокимият тепасига чиқиб олган республикалардаги партия ташкилотларининг аъзолари айниқса камайиб кетди. КПСС сафидан чиққанларнинг кўпчилиги сиёсий ҳаётдан четлашди, уларнинг атиги 2—3 фоизи бошқа сиёсий партияларга ва ҳаракатларга ўтди.

Иқтисодий вазият ёмонлашиб, ижтимоий кескинлик кучайган шароитда радикалчи оқимлар фаоллашди ва ташкилий жиҳатдан расмийлаша бошлади. Улар XXVIII съезднинг дастурий баёнотига зиммага ҳеч қандай масъулият юкламайдиган декларация деб қарамоқдалар.

КПССдаги большевистик платформа деб аталган оқимнинг ҳар бир тезисида съезднинг йўл-йўриқларини тафтиш қилишга ошкора уриниб кўрилмоқда. «Янги чиққан большевиклар»нинг фикрича партия яна давлатнинг устуни бўлиб қолиши керак. Сиёсий тизимни ислоҳ қилиш халққа қарши сиёсий ғаламислик деб эълон қилинмоқда, иқтисодиётни демократиялашга эса революциядан аввалги тартибларга қайтиш деган тамға босилмоқда. Уларнинг иборалари, оппортунистларга, ревизионистларга, янги чиққан меньшевикларга, национал-коммунистларга ва социал сотқинларга қарши кескин кураш ҳақидаги даъватлари ҳам шунга мос.

«Коммунистик ташаббус» ҳаракати ҳам кўп жиҳатдан шунга ўхшаш фикрларни ҳимоя қилмоқда. Унинг илҳомчилари аслида мулкчиликнинг кўп хиллилигини рад этадилар, жамиятнинг сиёсий тузилишларини ислоҳ қилиш зарурлигини тан олмайдилар, давлатнинг ташқи сиёсатини тарафкашлик билан танқид қиладилар.

Бир қанча партия ташкилотларида дастурий масалалар муҳокама қилинган пайтда гўё энг муҳим қарорлар халқ билан, партия билан маслаҳатлашмай қабул қилинмоқда, деган даъволар айтилмоқда. Бизда референдумлар ўтказила бошлаганидан, иттифоқ, республика ва маҳаллий даражалардаги ваколатли органлар фаол ишлай бошлаганидан кейин шундай дейилмоқда. Партияга келганда, шуни айтиш керакки, КПСС XXVIII съездидан кейин ўтган бир йилдан сал кўпроқ вақт ичида Марказий Комитетнинг олтита пленуми бўлди. Уларда жамият турмушининг моҳият эътибори билан барча энг муҳим муаммолари бемалол ва ошкора кўриб чиқилди.

Парламент кураши шароитида «Коммунистлар демократия учун» ҳаракати пайдо бўлди, бу ҳаракат Россия коммунистларининг муқобил демократик партиясига айланиш ниятида эканини эълон қилди.

Аҳволни сергаклик билан таҳлил этиб, КПССда ҳозирнинг ўзидаёқ турли тоифадаги оқимлар вужудга келганини, улардан ҳар бири партияга ўз йўналишини тиқиштиришга интилаётганини тан олиш керак. Шу билан бирга, улар ўз фаолияти орқали партияни парчалашга олиб бормоқдалар.

Турли, сабабларга кўра, у ёки бу оқимга қўшилаётган коммунистларни ёппасига айблашни мутлақо истамайман. Кўп ҳолларда бу мамлакатдаги ва партиянинг ўзидаги ишларнинг боришидан қаноатланмаслик оқибатида содир бўлмоқда. Партия иш кўраётган умумий сиёсий муҳит ҳам баъзи ўртоқларни ҳаддан ташқари ва пала-партиш хулосалар чиқаришга ундаётган жиддий сабабдир.

Бутун октябрдан кейинги даврда давлат жиловини қўлда тутиб келган ташкилот бўлмиш КПСС танқиднинг асосий нишони бўлиб қолди. Муайян сиёсий кучлар бундан ўз мақсадлари йўлида фойдаланишга уриниб, коммунизмга қарши кайфиятларини тўғридан-тўғри ёки бавосита авж олдирмоқдалар.

Партиямиз мустабид ҳокимият йўлига тўсиқ қўя олмаганлиги, ўзидан зулмкорлик қуроли сифатида фойдаланиш имкониятини бериб қўйганлиги учун шак-шубҳасиз жавобгардир. Аммо бу нарса жуда оғир шароитларда мамлакат ва халқ бахт-саодати йўлида меҳнат қилган, ватан мустақиллиги учун курашда жон берган барча авлодларга мансуб миллион-миллион коммунистларнинг фаолиятини қоралаш учун мутлақо асос бўла олмади.

Энг муҳими шуки, айни партия ижтимоий тараққиёт якунларини ва ўз фаолиятини танқидий таҳлил этиб, жамиятни тубдан янгилашга қаратилган энг теран ўзгартишларнинг ташаббускори бўлди.

Биз партияга қилинаётган хуружларни қатъиян рад этиб, унинг янги шароитда ва демократик жамиятдаги ҳамда ҳуқуқий давлатдаги сиёсий партияга хос бўлган усуллар билан меҳнаткашларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш йўлида ишлаш ҳуқуқини тасдиқлаймиз.

Бироқ башарти партия ислоҳотлар йўлидан, шу ислоҳотларни изчиллик ва қатъият билан турмушга татбиқ этишдан чекингудек бўлса, сиёсий турмушда қатнашишни ва айниқса ҳукмрон партия бўлишни даъво қилиш учун ҳар қандай асосдан маҳрум бўлади. Мана шу ҳолатда эса у ҳақиқатан ҳам мағлубиятга учраш хавфи остида қолади. Турли-туман ақидапарастлар, қироатхонлар, баъзан эса очиқдан-очиқ сафсатабозлар таъсирига тушиб қолган ўртоқларимиз мана шуни тушуниб олишлари муҳимдир.

Мен барча оқимлар ва платформаларни ўз феъл-атвор йўлини ўзини ўзи танқид руҳида баҳолашга, эҳтиросларни жиловлашга, сергак сиёсий ҳисоб-китобни устун қўйишга даъват этмоқчиман. Эҳтиросларни жиловлаш, очиғини айтганда, биринчи шартдир. Ҳозир бизга мулоҳазакорлик ҳар қачонгидан ҳам зарур. Башарти партиянинг тақдири тўғрисидаги масала ҳис-ҳаяжонни авж олдириш, сиёсий жазава вазиятида ҳал этиладиган бўлса, ҳамма учун ёмон бўлади.

Аммо, «Келинглар, аҳил бўлайлик» деган қоида асосидаги тинчлантиришнинг ҳеч кимга кераги йўқ. Ўзини партиянинг стратегик йўлига қарама-қарши қўйиб, Устав талабларини тўғридан-тўғри бузаётган айрим оқимларнинг КПСС-дан чиқиши партияга зиён етказмайди, балки, аксинча уни мустаҳкамлайди. XXVIII съезд йўлидан бораётган коммунистлар ўзларининг бу йўлдан тойдириб юборилишига йўл қўймайдилар.

Ҳамма аниқ бир тўхтамга келадиган пайт бошланди. Назаримда, биз масалани шу тарзда қўйишимиз керак: партиямиз КПСС XXVIII съезди йўлини ривожлантириш, унинг янги дастурини тан олиш асосидагина яшаши ва ҳаракат қилавериши мумкин. Бошқача қарашга амал қилаётганлар ўз йўлларини бемалол танлаб олаверсинлар.

Ҳозир кўпгина партия ташкилотлари партиянинг навбатдан ташқари съездини чақиришни таклиф қилмоқдалар. Чамаси, вужудга келган вазиятда съездни ноябрь—декабрда чақириш ўринли бўлур эди. Кеча биз сиёсий бюрода шу хусусда фикрлашиб олдик. Дастур лойиҳасини обдон муҳокама қилиш учун вақтга эга бўлиш муҳимдир. Шу ҳақда батафсилроқ тўхталиб ўтмоқчиман. Чунки гап аслида умумпартиявий мунозара ҳақида бормоқда. Бинобарин, партиянинг тақдири, демакки ислоҳотларнинг истиқболлари, мамлакатнинг тақдири ҳам кўп жиҳатдан шу мунозаранинг қандай боришига боғлиқ.

Дастур лойиҳасида янги ғоялар кўп, уларни қабул этиш, сингиб кетган хурофотлардан халос бўлиш ҳаммага ҳам осон бўлавермайди. Бизнинг назарий тафаккуримиз ҳам мамлакатдаги, ҳам айниқса дунёдаги воқеликларни англаб олишдан орқада қолди. Ўтмиш ақидалари ижтимоий онгни босиб турибди, рўй бераётган ўзгаришларнинг моҳиятини англаб олишга халақит бермоқда.

Бу фикрни КПССни социал-демократиялаштириш деб аталган масала кўмагида тушунтириб бермоқчиман. Коммунистик ақидапарастлар деб аташ жоиз бўлган ва қироатхонлик тасаввурлари исканжасидан қутилишга қодир бўлмаган намояндалар бизнинг шанимизга мана шундай айб қўймоқдалар. Аммо партиянинг «социал-демократиялашуви»дан жиддий равишда хавфсираётган бир қисм коммунистлар ҳам уларнинг фикрига қўшилмоқдалар, бу инқилоб ва фуқаролар уруши йилларидаёқ пайдо бўлган мафкуравий ихтилофларга бориб тақалади. Ўшанда коммунистлар ва социал-демократлар барриканинг турли томонларга ўтиб олган эдилар. Ўша замон чигалликларини тарихчилар ечиб беришар. Бироқ ўша пайтда вужудга келган қарама-қаршилик мезонлари — зўравонликка, пролетариат диктатурасига ва демократияга муносабат, социалистик онг ва сиёсий авангарднинг ўрни кабилар аввалги аҳамиятини йўқотганлиги мутлақо равшан.

Биз ўзгардик, социал-демократия ҳам ўзгарди. Воқеаларнинг бориши ишчилар ҳаракати ва демократик ҳаракатда, социализм тарафдорлари орасида ажралишни келтириб чиқарган кўпгина муаммоларни кун тартибидан олиб ташлади. Бугунги кунда «социал-демократиялаш» билан қўрқитаётган кишилар асосий рақибимиз — социализмга қарши ҳамда миллий-шовинистик оқимлардан эътиборни чалғитмоқдалар, холос.

Янги Дастурни ўзлаштириш партия аъзоларининг дунёқараши ва нуқтаи назарларидаги руҳий бурилиш билан боғлиқдир. Унинг бутун ақлий имкониятларини тушунтириш ишларига жалб этиш, партия ташкилотларига мунозаралар ва семинарлар ўтказишда ёрдам бериш лозим. Бунда бизнинг партиявий илмий муассасаларимиз муҳим ишларни бажаришга даъват этилганлар. Очиғини айтадиган бўлсак, уларни ислоҳ қилиш натижалари ҳозирча унча кўзга ташланмаяпти.

Партия матбуотининг янада фаолроқ, собитқадамлик билан ишлашига тўғри келади. У бошқа сиёсий йўналишлардаги нашрлар билан мусобақага ҳамиша ҳам бардош бера олмаяпти, баъзи ҳолларда эса партия позицияларидан жиддий чекинишлар бўлаётгани тўғрисида гапириш учун ҳам асос бор. Матбуот тўғрисидаги қонун ҳимоя қиладиган сўз эркинлиги, танқид учун кенг майдон яратилгани, фикрлар хилма-хиллиги — буларнинг ҳаммаси партия нашрларига ҳам тааллуқлидир, албатта. Агар газета кун сайин КПСС тутган йўлини бадном қилиш билан шуғулланса, уни партия матбуоти деб ҳисоблашга ҳеч қандай асос йўқ.

Мушкул ечимлардан популистик усуллар ёрдамида қутилган осонроқдир, албатта. Бундай ечимлар туб ўзгартишларни амалга ошириш чоғида шубҳасиз пайдо бўлади. Лекин меҳнаткашлар манфаатларини ҳимоя қилиш, улар вакилларини ҳокимият идораларида кўпайтириш юзасидан амалий ишлар қилиш йўли билан партия обрўсини мустаҳкамлаш учун кучларни жамлаш самаралироқ бўлмасмикин.

Жамият тараққиётининг ҳозирги босқичида КПСС сиёсий ҳаракат қиладиган партия сифатидагина муваффақиятга умид боғлаши мумкинлигини ҳаммамиз яна бир марта ва қайта-қайта ҳис қилмоғимиз лозим.

Шу муносабат билан давлат хизматини партиядан ҳоли қилиш, корхоналар ва муассасаларда партия ташкилотлари фаолиятини тўхтатиш тўғрисида РСФСР Президенти яқинда қабул қилган фармонга қандай муносабатда бўлиш керак? КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг баёнотида унга сиёсий баҳо берилди. Мен Пленум мазкур ҳужжатга нисбатан ўз муносабатини билдириши керак, деб ҳисоблаётган ўртоқлар билан ҳамфикрман. Бу тадбирни ҳар қандай далиллар билан асосламасин, у шусиз ҳам можароларга тўлиб-тошган вазиятни янада мураккаблаштиради. Бу ҳозир жамиятимиз муҳтож бўлган нарса эмас, албатта. Биз тотувлик ҳақида гапирамизу, оғир масалаларни амалий ҳал қилишга нисбатан пайдо бўлган тамойилларга жипслашишга зарар етказиш учун амалда фойдаланилиши мумкин бўлган ҳужжатларни қабул қиламиз. Ваҳолонки, бутун жамиятимиз жипслашишни, оғир масалаларни ижобий ҳал қилишни интизорлик билан кутмоқда.

Бу жамоат ташкилотлари орқали ўз манфаатлари, ўзларининг тутган йўлларини ифодалаётган меҳнат жамоаларининг демократик ҳуқуқларига дахлдор масаладир.

Бунда фуқаролар ҳамда ижтимоий-сиёсий бирлашмаларнинг ҳуқуқлари тўғрисида гап бораётганлиги сабабли, СССР конституциявий назорат комитети ўз хулосасини бериши керак. Кеча СССР Олий Кенгашининг Раиси конституциявий назорат комитетига тегишли мурожаатнома юборди.

Воқеалар қандай ривожланмасин, ваҳимага тушиш керак эмас. Ҳеч ким партиянинг меҳнат жамоалари билан ишлашини тақиқлай олмайди.

Ҳозир жамиятимиз ва партиямизда рўй бераётган ўзгаришлар кўпгина ўртоқларимиз, айниқса, бошланғич партия ташкилотлари билан қуйи комитетлар ходимларининг аҳволига ёмон таъсир қилмоқда. Мен уларни тушунаман. Кеча жумҳурият ва вилоят партия комитетларининг биринчи котиблари билан бўлган учрашувда ҳозирги пайтда бошланғич партия ташкилотлари, партия қуйи комитетларидаги аҳволга хос бўлган кескинлик, ўшандай кайфият сезилиб турди. У ерда ишлаётган ўртоқларни ҳар томонлама — ҳам маънавий, ҳам сиёсий, ҳам ҳуқуқий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш зарур. Керак бўлса моддий жиҳатдан ҳам қўллаб-қувватлашимиз лозим. Партиянинг марказий ҳамда маҳаллий идоралари ва муассасалари бу ишни кечиктирмай амалга оширишлари керак.

ҲОЗИРГИ ПАЙТ ВА ПАРТИЯ СИЁСАТИ ТЎҒРИСИДА

Дастурни муҳокама қилар эканмиз, биз, албатта, жамиятдаги вазиятдан ажралган ҳолда фикр юрита олмаймиз. Авжига чиққан танглик ҳали пасайгани йўқ. Истеъмол бозорида ҳозирча ўзгаришлар бўлмади, элатлараро негизда вақти-вақти билан можаролар чиқиб турибди, ҳуқуқ-тартибот соҳасида ҳам кўпгина қийинчиликлар ва ишкалликлар бор. Айни вақтда ҳозир, кейинги ойларда биринчи марта бурилиш аломатлари кўзга ташлана бошлади.

Ҳар қандай жамият, давлат фуқароларнинг қўллаб-қувватлашига таянадиган мустаҳкам ижроия ҳокимияти бўлган тақдирдагина нормал ривожланишга қодирдир. Бунинг учун эса асосий сиёсий кучларнинг тотувлиги, уларнинг миллий манфаатлар йўлида биргаликда ҳаракат қилишга шайлиги талаб этилади.

Бизда юзага келган таназзулнинг сабаблари тўғрисида кўп гапириш мумкин. Лекин, ўйлайманки, бу таназзул кўп даражада сиёсий жараён қатнашчилари ўртасидаги зиддиятлар оқибати эканини айтсам, ҳеч ким баҳслашиб ўтирмаса керак. Бу — Иттифоқ билан республикалар ўртасидаги, республикаларнинг ўзлари ўртасидаги, КПСС билан янги пайдо бўлаётган партиялар ҳамда ҳаракатлар ўртасидаги, янги партиялар ва ҳаракатларнинг ўзлари ўртасидаги манфаатлар тўқнашувидир. Бу ўринда аҳволни махсус тахмин этиш талаб қилинади ва мен ҳозир ушбу мавзуни чуқурлаштирмайман.

Ҳаммамиз вақти-вақти билан фавқулодда кескин тус олган сиёсий олишувларнинг ҳам онгли ва кўпинча мажбурий қатнашчилари бўлганмиз. Давлат тақдири учун ташвиш пайдо бўлганлиги ҳам асослидир, айрим вақтларда жамиятимизда фуқаролар уруши ва ҳарбий тўнтариш, Иттифоқнинг тарқалиб кетиши, янги диктатура ўрнатилиши хавфи тўғрисида гап борди.

Буларнинг ҳаммаси мавжуд воқеликни қай даражада акс эттирганлиги, олдиндан айтиб бўлмайдиган воқеаларнинг ривожи олдида вазият атайин авж олдирилганлиги ёки фақат қўрқув акс эттирилганлиги хусусида баҳслашиш мумкин. Бироқ, жамиятимизда бундай хавфсирашлар пайдо бўлиши фактининг ўзи ҳали ҳам бартараф этилмагани, бунга жиддий муносабатда бўлишга мажбур қилади. Ана шу ниҳоятда мушкул вазиятда Ново-Огарево жараёни деб аталган жараённинг аҳамияти янада кучаяди.

Хўш, бу ерда гап нима ҳақда бораяпти? Қисқа қилиб айтадиган бўлсак, ҳар қандай чегаралардан ошиб ўтиш хавфи бўлган кескин қарама-қаршилик босқичида асосий сиёсий кучлар ўз масъулиятларини ҳис қилиб, мамлакатни тангликдан умумий куч-ғайрат билан қандай олиб чиқиш кераклиги хусусида келишиб олишга муваффақ бўлдилар.

Ҳеч ким ўзининг асосий йўлидан, тўғрироқ қилиб айтадиган бўлсак, сиёсий ўзига хослигидан воз кечгани йўқ, ўз сиёсий қиёфасини ҳам йўқотмаган. Шунчаки ўзаро мақбул оқилона қарорлар асосида ҳаракат қилиш мумкинлиги ва зарурлиги эътироф этилганди. Ҳақиқатан ҳам давлатни парчаланишга, халқни кулфатга бошлайдиган муҳолифликни оқлаши мумкин бўлган сиёсий мақсадлар бормикин!

Матбуотда «9 плюс 1» деб аталган баёнот пайдо бўлганида, аввалига бир дафъалик ҳужжат тўғрисидагина гап кетаётгандек туюлиши мумкин эди. Энди эса бу тангликни босқичма-босқич бартараф этиш жараёнининг бошланиши эканлиги ҳаммага маълум бўлиб қолди. Бу нарсани бутун жамиятимиз ўтган машаққатли ойлар мобайнида сабрсизлик ва умид билан кутганди.

Хом хаёлларга берилиш керак эмас, албатта. Сиёсат билан шуғулланаётганлар учун бунга йўл қўйиб бўлмайди. Юзага келаётган фуқаролар тотувлиги ўзларига ошкора ёқмаётган кучлар ҳам бор. Бу тотувлик ўз-ўзидан мустаҳкамланмади, турли хил синовлардан ўтди. Аниқ муаммолар юзасидан тутиладиган йўлларни келишиб олиш умуман енгил бўлмайди, бу жуда оғир кечади. Лекин, айни вақтда сиёсий жараённи қонун доирасида олиб бориш, қайта қуриш натижасида ташкил этилган демократия қонуний муассасаларининг фаолият кўрсатиши, ҳайқириб турган оломон ва «йўқолсин» деган шовқин-суронлар ёрдамида муаммолар ҳал этилишини истисно қилишнинг аниқ-равшан имконияти пайдо бўлди.

Жамият КПССнинг фуқаролар тотувлиги йўлига қатъий риоя этишга қарор қилганлигига ишониши лозим. Гарчи ҳозир КПССни бошқа хатти-ҳаракатларга, ўзини бошқача тутишга ундаш учун жуда кўп уринишлар бўлаётган бўлса ҳам, шундай қилиш керак. Биз бундан кейин ҳам барча мураккаб муаммоларни муҳокама қилишга, руҳан яқин бўлган партиялар ва бирлашмалар, барча демократик кучлар билан уюшган ҳолда ҳамкорлик қилиш ва ҳамжиҳатликнинг барча шаклларини қўллашга тайёрмиз.

Бошқа сиёсий партиялар ва ҳаракатлар ҳам худди шундай масъулият билан иш олиб боришларини кутишга ҳақлимиз.

Маълумки, ўтган куни янги Иттифоқ шартномаси устидаги ишларни тугатишга вакил қилинган Олий Кенгашлар делегациялари бошлиқларининг учрашуви бўлди. Лойиҳа келишиб олинди, у узил-кесил таҳрир қилинаяпти. Шундан кейин имзолаш учун тайёр бўлади.

Бу аҳволни барқарорлаштириш, республикалар билан Иттифоқ ўртасидаги ваколатларни аниқ фарқлаб қўйиш асосидагина давлат идораларининг нормал фаолиятини тиклаш учун катта аҳамиятга молик бўлади. Мен учрашувда Лондонда «Еттилик» учрашуви қатнашчилари билан бўлган музокаралар ҳамда суҳбатлар тўғрисида ахборот бердим. Бу учрашувларнинг якунлари муҳим аҳамиятга эга.

СССРни жаҳон иқтисодиётига таркибий қўшиш учун асос яратилди. Энергетикамиз ва алоқамиз, қишлоқ хўжалиги ва истеъмол моллари ишлаб чиқариш, кичик ва ўрта корхоналар, бозор ёрдамчи соҳаларини ташкил этиш тизимларини янгилаш мақсадида амалий ҳамжиҳатликнинг йўналишлари асосан келишиб олинди.

Ҳамкорликнинг янги усулларини ўзлаштириб олиш учун қаттиқ ишлашга тўғри келади, албатта. Ҳали ҳам жаҳон андозаларига жавоб бермайдиган кўпгина иқтисодий омилларимизни ўзгартиришимиз, кадрлар тайёрлашимиз, нотўғри тушунчалардан воз кечишимиз керак бўлади. Бу ўринда асосий сиёсий кучларни, шу жумладан партиямизни ҳам фаол қўллаб-қувватлаш зарур.

Биз иқтисодий жиҳатдан ривожланган мамлакатлардан, энг аввало, замонавий илғор технологиялар, бозорни ташкил этиш, ишлаб чиқаришни самарали таъминлайдиган иқтисодий омиллар ва жамият эҳтиёжини пухта таъминлаш бўйича орқада қоляпмиз. Иқтисодий ҳамкорликни чуқурлаштиришга бўлган интилишимиз умуман ижобий баҳоланмоқда.

Бунда, айтиш мумкинки, бир давлатнинг ютқазиши бошқасининг ютуғига айланадиган давр ўтиб кетганлиги англашилади. Ўзаро боғлиқ ва яхлит дунёда ҳар қандай мамлакатнинг қийинчиликлари бутун ҳамжамият учун йўқотишга олиб келиши мумкин. Айни пайтда қуруқликнинг олтидан бир қисмини эгаллаб турган, улкан табиий бойликлар ва одам ресурсларига, илмий-техникавий ва ишлаб чиқариш имкониятларига, ҳарбий кучқудратга эга бўлган давлат тўғрисида гап борганда, ана шуларни ўйлаш керак.

Ново-Огаревода Иттифоқимизни сақлаб қолиш ва янгилаш тарафдори бўлган барча республикаларнинг раҳбарлари йиғилгани сабабли, биз долзарб иқтисодий муаммолар — ҳосилни йиғиб олиш ва сақлаб қолиш, қишга тайёргарлик ва бир қанча бошқа муаммолар юзасидан фикрлашиб олдик.

Ҳозир озиқ-овқат таъминоти масаласи жуда ўткир бўлиб турибди. Қаттиқ қурғоқчилик Қозоғистоннинг бир қанча вилоятларига ва мамлакатимизнинг бошқа минтақаларига шикаст етказди. Биз яқин кунларда вазиятнинг кескинлашишига йўл қўймаслик учун озиқ-овқат масаласини ҳал этишнинг амалий чора-тадбирларини белгилаб олишимиз керак.

Ўртоқлар! Ҳозир Пленум ишини зўр эътибор билан кузатиб турган коммунистлар ҳаммадан кўра кўпроқ «Нима қилиш керак?» деган саволга жавоб кутмоқдалар. Менимча, партия съезди қабул қиладиган янги Дастур лойиҳасида бу саволга етарли даражада аниқ жавоб берилган.

Лекин шундай вазият юзага келдики, амалий ишларимизда ҳеч қандай кечикиш бўлиши мумкин эмас. Режалаштирилган мақсадларимизни амалга ошириш учун бугунданоқ иш бошлашимиз муҳимдир.

Партиянинг аввалги раҳбарлик мавқеи йўқ. Бинобарин, сиёсий усуллар билан иш юритиш мумкин ва шундай қилиш керак — одамлар ҳузурига бориш, уларни ишонтириш, ўз вакилларимизнинг ҳокимият идораларига сайланиши учун курашишимиз лозим. Бунга эришилмаган жойларда эса амалий равишда оппозицияга ўтиш, маъмурларнинг оқилона тадбирларини қўллаб-қувватлаш, меҳнаткашлар манфаатларини ҳимоя қилиш зарур бўлганда маъмурлар билан рақобатлашиш даркор.

Маърузамни шундай тугатмоқчиман: аҳвол мураккаб, лекин бизда янги Дастур негизида халқ оммасининг социалистик муддаоларини ифодалайдиган қудратли сиёсий куч сифатида партияни жипслаштиришнинг аниқ-равшан имконияти бор. Бу имконият бой берилмаслиги керак.

ОДАМДАН УЛУҒ ТИРИКЛИК ЙЎҚ

1991 йил — Ўзбекистонда Алишер Навоий йили

БУЮК мутафаккир, улуғ файласуф Алишер Навоий умрининг сўнгги йиллари — 901 ҳижрий (1495 — 96 милодий)да. «Насойил-ул муҳаббат мин шамойимул футувват» («Улуғлик хушбўйликларини таратувчи севги шаббодалари») тазкирасини битади. Асарда VII асрдан бошлаб, то Навоий ўзи яшаган XV аср охири, яъни замондошларигача бўлган, 9 аср давомида яшаб ижод этган Шарқ ва Ўрта Осиёнинг 770 Авлиё ҳамда машойиҳлари (булардан 35 нафари аёл валилардир) ҳаёти, уларнинг фаолиятига оид воқеалар, одатларга зид одатлари, одатларга зид хислатлари хилма-хил масалалар асосида кўрсатилади. Тазкира жамият ва кишилик турмушида учрайдиган барча воқеа ва ҳодисаларнинг турли томонларини тарихий хронологик асосда ёритишга бағишлангандир. Бу асар бизгача қўлёзма ҳолатида етиб келган.

«Насойим-ул муҳаббат» ўрта аср тазкиранавис анъанасини энг юқори поғонага кўтаришда буюк аҳамият касб этади. Чунки Навоийгача бўлган даврларда ёзилган тазкиралар ёки тазкира аҳамиятига молик асарларда «Насойим-ул муҳаббат»да кўрсатилган касб ва табақа, оқим ва йўналиш, воқеа ва ҳодиса, фазилат ва фаолият, илм ва фан, адолат ва жаҳолат каби қатор масалалар бу даражада кенг кўламли, илмий асосда келтирилмаган эди.

«Насойим-ул муҳаббат»да барча илмлар ўз аксини топган. Жумладан, илми куҳанот (энг қадимий илмлар) илми нужум, илми шариат, илми тариқат, илми маърифат, илми ҳақиқат, илми фано, илми тавҳид, фалсафа, мантиқ, ахлоқ, адабиёт, тарих, қонун, ҳуқуқ, жуғрофия, руҳиёт ва бошқа турли фанларга оид масалаларни ўз ичига олади. Асарда келтирилган кишиларнинг ахлоқ, одат, муомала, фикр, тафаккур ҳамда дунёқарашлари кундалик турмуш ва ҳаётимизга оид масалалардан тўғри хулоса чиқаришга имкон беради.

Асарнинг туб моҳияти инсон улуғлигидир. Навоий ёзади: «Ҳақ субҳонаҳу ва таъало махлиқотда бани одамдин шарифроқ ва бийикроқ халқ қилмайдур», яъни одамдан улуғ ҳеч тириклик йўқ деб қадр этади. Асосий таълимот инсон ақлининг камолотга етиши бўлиб, асосий масала эса етук инсоннинг жамиятдаги, халқ олдидаги фаолиятидир. Жумладан: Ҳасан Басрий (вафоти 728), Иброҳим Адҳам (вафоти 778), Зуннун Мисрий (вафоти 860), Абу Язид Бистомий (вафоти 874), Муҳаммад Али Ҳаким ат-Термизий (вафоти 875), Абу Ҳафиз Ҳаддод (вафоти 881), Жунайд Бағдодий (вафоти 911), Ҳусайн Мансур Халлож (вафоти 922), Али бинни Усмон Ғазнавий (вафоти X аср) ва бошқа кўпгина мутафаккирлар VIII—X асрларда жамиятнинг ижтимоий-сиёсий йўналишлари ҳамда маънавий ҳаётида муҳим роль ўйнаган ва таъсир кўрсатган кишилар эди. Шунинг учун улар замонасининг энг етук билимдонлари ҳисобланиб Авлиё деб аталган. Бу асарни кенг тушунишда бизнинг давримиздан 14 аср олдинги давр таълимотини ўрганишга ва яна ҳам чуқурлашса, II аср ҳамда ундан олдинги давр таълимотини тушунишга тўғри келади. Шунда асарнинг аҳамиятига аниқ баҳо бериш мумкин.

«Насойим-ул муҳаббат»да тилга олинган буюк кишилар ҳаётидаги ибратли ишлар ҳамда уларнинг ахлоқий поклиги, маънавий бойлиги, теран сўз ва нутқлари кўрсатиб ўтилади. Яъни ҳалол касб билан кун кечириш, бошқага тўғри йўл кўрсатиш, бировнинг мушкулини осонлаштириш, яхшиларга иззат-ҳурматда бўлиш, бировнинг гуноҳини кечира олиш, ўзидан кичикка йўл бериш, бошқани англаш, узрни қабул қилиш, тоқатли ва сабрли бўлиш, яхши ишга жасорат кўрсатиш, муқаддас мақсадга чидамли бўлиш, мардлик билан иш тутиш, қаноатли бўлиш, ҳар кимга дўстона муносабатда бўлиш ва бошқа инсоний фазл-хислатлар «футувват» сифатида улуғланади.

Масалан, авлиё аталган бу мутафаккирлардан баъзилари тўғрисида Навоий аниқ маълумотлар келтиради. Жумладан, «Шайхул Ислом хўжа Абдулло Ансарий этикчилик била, Шайх Муҳаммад Саккоқ пичоқчилик била, Шайх Абу Ҳафиз Ҳаддод темирчилик била, Шайх Абул Аббос Омулий қассобчилик била ва Шайх Абул Ҳасан Музаййин ва Шайх Бунон ҳаммолчилик била» тирикчилик қилиб, ҳалол касб билан кун кечирганликларини ёзиб қолдирган.

Шунинг учун шоир инсоннинг барча билимлар билан бойиши, донишманд бўлиши, яхши-ёмонни фарқлаши, фойдасиз ва фойдали ишни илғаб олиши лозимлигини илгари суради ва бу тўғрида асарда буюк мутафаккирларнинг улуғвор фикрлари, сўзлари келтирилади. Масалан, «Аҳмад бинни ал-Осим Антакий сўзидурким, ҳар амалнинг имоми илмдур. Ҳар илмнинг имоми эноят.» Яъни ҳар қандай қилинадиган ишнинг бошловчиси илм бўлмоғи, ҳар қандай илмнинг бошловчиси ўзи билганни бошқага бермоқ эканлигини айтиб ўтган. Абу Язид Бистомий ҳақида унинг қуйидаги ибратли сўзини беради: «Дарвиш подишоҳ эшигига борса андин сўрмағайларки не келтурубсен, сўрғайларки не керак?» Яъни ўзидан ҳар жиҳатдан устун бир кишига муҳтожликда борган кишидан унинг бирор нарса олиб келганини сўраш эмас, балки унинг нимага муҳтож эканини сўраш лозим.

Абу Бакр ал-Варрақ ат-Термизий тўғрисида Навоий ёзади: «Кўп тасонифи бордур. Таврот ва Инжил ва Забур ва Кутуб осмони ҳам уқубтур. Ва шеър девони ҳам бор. Анинг сўзидурким, умаронинг фасоди зулм биладур, уламонинг фасоди тамаъ била». Ушбу сатрларда Абу Бакр ал-Варрақ дунё илмлари ҳисобланган Таврот, Инжил, Забурларни ўрганганини, Арастунинг оламга машҳур «Кутуб осмони» асари IX асрдаёқ Ўрта Осиё олимларининг диққатидан четда эмаслиги айтиб ўтилган ҳамда тарбиявий ўлмас сўзлари «умаронинг фасоди», яъни амалдорнинг пасткаш, чириклиги зулм қилиш билан бўлса, уламонинг фасоди, яъни олим-уламо кишининг пасткаш, чириклиги бировдан нарса тамаъ қилишда эканини кўрсатиб, амалдорларнинг зулмкор бўлмаслиги, олим кишининг тамаъдан узоқ бўлиши зарурлигини илгари сурган.

«Насойим-ул муҳаббат» ҳам фалсафий, ҳам таълим-тарбияга молик дидактик асардир. У асрлар давомида инсоният тарихига ибрат қомуси бўлиб қолғусидир.

Ҳамидхон ИСЛОМИЙ,
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ҳамид Сулаймонов номидаги Қўлёзмалар илмгоҳининг катта илмий ходими.

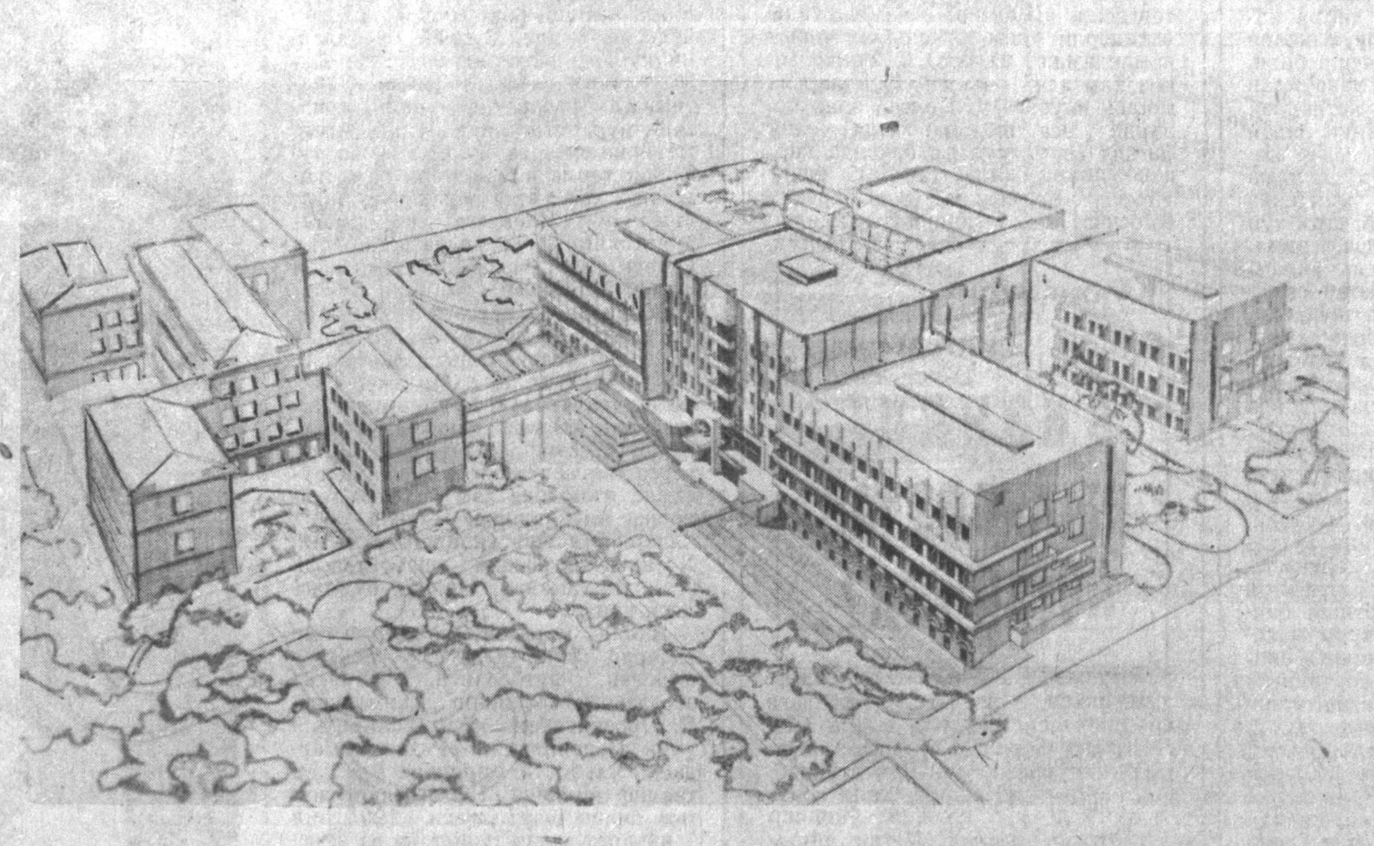

БУ ЕРДА ТИББИЙ ХИЗМАТ КЎРСАТИЛАДИ

Тошкент тўқимачилик комбинати ишчи ва хизматчиларига тиббий хизмат кўрсатаётган шифохона янада кенгаяди. «Узгипрониздрав» лойиҳалаш илмгоҳининг 4-устахонаси мутахассислари томонидан жарроҳликка мўлжалланган 265 ўринли тиббиёт муассасаси лойиҳаси яратилди.

СУРАТДА: лойиҳанинг кўриниши.

Тил тўғрисидаги Қонун қандай бажарилмоқда?

Э Л ҚАДРИ

КЎЧАЛАР ва трамвайлардаги шиор ва чақириқларни ўқиб Тил тўғрисидаги Қонунни бажариш юзасидан ишлар олиб борилаётганга ўхшайди, деб ўйлаймиз. Аслидачи?..

Халқимизнинг Чўлпон, Фитрат, Абдулла Қодирий, Ҳусан Иброҳимов, Турор Рисқулов каби маърифатпарвар шоир ва фарзандлари миллий тилимизнинг равнақи учун курашиб, идора ва мактабларда ишни ўзбек тилида юргизиш зарурлиги ҳақида қайғурган эдилар.

Мана, тил тўғрисида Қонун қабул қилинганига ҳам икки йил бўляпти. Мактабларда ўзбек тилини кенг ўрганиш учун дарс соатлари қўшиб берилди. Билимгоҳларда ўзбек тили кафедралари иш олиб бормоқда. Лекин, район, шаҳар ижроия қўмиталарида, халқ таълими бўлимларида иш юритиш ҳамон эски қолипда олиб борилмоқда.

Ота-боболаримиз қадимдан эли, ери, она тилисини қадрлаб, ардоқлаб келган. Улар халқ хазинасини олтинга қиммат сўзлар билан бойитиб, авлодга мерос қилиб қолдирган.

Она тилимиз Давлат тили деб эълон қилинса ҳам ҳамон мактабларимизда эски дастурда иш юритиб келмоқдамиз. Ҳазрати Навоий асарларини, Аҳмад Яссавий ҳикматларини мактабларда дарслик сифатида ўқитиш даври келди. Она тили ва адабиёт дастурларидан Абдулла Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Беҳбудий, Абу Али ибн Сино, Рабғузий каби элимиз ардоқлаган олим, фозил, шоир ва ёзувчиларнинг асарлари ўрин олмоғи керак. Чунки, она тилимиз равнақига улкан ҳисса қўшган, қудрати бутун дунёга намоён бўлган буюк Навоий ғазалларини ўқиб, қўшиқларини тингламаган киши бўлмаса керак! Мусиқа дарсларида «Муножот»ни, ўзбек халқ қўшиқларини ўргатишимиз керак. Радиодан ёки ойнаи жаҳондан «Сарви гулру келмади» ёки «Муножот» қўшиғи янграб қолса унга маҳлиё бўлиб, жон қулоғимиз билан тинглаймиз. Негаки, бу қўшиқда Навоий ўз халқининг дард-аламларини, орзу-умидларини ифода этган.

Биз ўзбек халқи тарихини ўқитишни қўлга олишимиз керак. Халқим, ватаним деб жонини фидо этган халқ қаҳрамонлари, оқин ва чечанларини ўрганишсин!

Масалан, бухоролик Мирза Абдулла Бухорий, Муҳаммад Вафо, самарқандлик Абу Саид Махсум каби ўлкашунос ва ёдгорлик мухлислари ҳақида ҳар икки кишидан бири билмайди. Ўзбек тарихини кенгроқ ўқитиш учун, бошқа тарихлардан асосий маълумотларнигина бериб, соатларни қисқартириш ҳисобига ўзбек халқи тарихини ўқитишга кўпроқ соат ажратиш керак!

Хуллас, тил тўғрисидаги Қонунни ҳаётга жорий этиш учун ўқитувчилар янги дарсликлар, ўқув-методик қўлланмалар билан тўла таъминланмоғи керак.

Қидирбой ТУЛАБОЕВ,
230-мактаб методист-ўқитувчиси.

ҚИММАТЛИ РИСОЛА

ОНА тилимиз давлат тили сифатида эътироф этилганига ҳам анча бўлди. Қонун асосида илмий-методик тавсиялар яратиш ҳаёт талабидир. Шундай эзгу ишлардан бири Тошкент Давлат дорилфунуни профессори К. Н. Назаровнинг «Ўзбек тили ва адабиётидан баҳо меъёри» номли китоби бўлиб, у яқинда «Ўқитувчи» нашриётида чоп этилди.

Китобда ўқитувчиларни, ота-оналарни ҳамда ўқувчиларни қизиқтирган мавзу тилга олинади. Чунки ўқитувчиларнинг ўзбек тили ва адабиётидан олган билимларини баҳолаш мезонлари ҳалигача баҳсли масалалардан бири бўлиб келмоқда эди. Рисола ана шу муҳим муаммога бағишланган. Шу сабабли ҳам Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги уни она тили ва адабиёти ўқитувчиларига методик қўлланма сифатида тавсия этган.

Бу китоб «Сўз боши», «Уқтириш хати», «Ўқувчиларнинг билим, малака ва кўникмаларини баҳолаш йўллари», «Ёзма ишларни баҳолаш мезонлари», «Оғзаки жавобларни баҳолаш мезонлари», «Ишорат қоидалари» каби бўлимлардан иборат. Ундан ҳозирги ўзбек адабий тили меъёри билан қизиқувчи кишилар кенг фойдаланиши мумкин.

Толиб ЭРНАЗАРОВ.

Советлар мамлакатида

БИЗГА БУТУН ЕВРОПА ЎҚИШГА КЕЛАДИ

ЛЕНИНГРАД. Европа халқлари дорилфунуни XXI аср мутахассисларини тайёрлашда «ўқув майдони» бўлади. У Ленинград Давлат дорилфунуни дарсхоналари ҳамда тажриба ўтказиш хоналаридан фойдаланади. Нева соҳилидаги шаҳарда Европа мамлакатлари олий ўқув юртлари ректорларининг ЮНЕСКО ҳомийлигида бўлиб ўтган анжумани шундай қарор қабул қилди. Олий ўқув юрти кафедралари, факультетлари, тажриба ўтказиш хоналари, илмий маълумотлар мажмуи дорилфунун таъсис этган мамлакатларнинг ўқув юртларида вужудга келтирилади. Уларнинг умумназарий тайёргарликдан ўтган талабалари Европа халқлари дорилфунунида ўқишни давом эттиришга келадилар.

АЖОЙИБ ДОЗИМЕТР

МИНСК. Белорус олимлари кашф этган ўзига хос, ажойиб дозиметр Чернобиль фалокати рўй берган ерларда олинган нурланиш миқдорини доимий назорат қилади. Дозиметрнинг қулайлиги шундаки, уни ёнингизда олиб юрмайсиз, аксинча чўнтагингизда хабар берувчи кичкина ойна бўлади. Ионлашадиган нурланиш таъсири остида унда ўзига хос спектрал тавсифлар ўзгариб туради. Узатгичдан керакли ахборотни дозиметр ёрдамида атиги бир секундда олинади. Индикатор ўзининг ноёб хусусиятларини неча ўн йиллар мобайнида сақлаб қолади. Метрологик синовлар ўтказиш учун ана шундай асбобларнинг тажриба туркуми тайёрланди.

БИТИМСИЗ ЁРДАМ БЕРИБ БЎЛАДИМИ?

СИМФЕРОПОЛЬ. Мутахассисларнинг таъкидлашларига қараганда, Қрим далалари, токзорлари ва боғларида пишиб етилаётган ҳосилни йиғиштириб олиш учун 25 минг жуфт қўл керак бўлади. Дарвоқе, бу йилги мавсумда шаҳарликлар хўжаликларга ёрдам бериш учун юқорида тузилган рўйхат бўйича бормайдиган бўлдилар. Бундай тадбир биринчи марта амалга оширилмоқда. Шаҳарликлар ўз хоҳишларига кўра жамоа ва давлат хўжаликлари билан битимлар тузишади.

ЖУМҲУРИЯТ ТАСАРРУФИДА

ҚОЗОН. Татаристонда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш унинг эгаларини алмаштириш билан бошланди. Татаристон илгари ўз ҳудудида жойлашган саноат корхоналарининг атиги икки фоизига эга эди, 18 фоизи РСФСРга, 80 фоизи иттифоққа тегишли эди. Меҳнат жамоаларининг қарорига биноан иттифоқ тобелигидаги саноат корхоналари жумҳурият ихтиёрига ўтади. Масалан, «Казанкомпрессормаш» заводи энди ўзи оладиган фойданинг 25 фоизини эмас, балки 35 фоизини солиқ сифатида тўлайди. Завод шу йилнинг ўзида Татаристон бюджетига 5 миллион пул ўтказади. Завод ходимлари ҳам қарздор бўлиб қолмайдилар. Улар энди даромаднинг 9 фоизини ўзларида қолдиришлари мумкин, бу эса йилига 1,9 миллион сўмни ташкил этади.

ЯНГИЛИК ЖОРИЙ ЭТИЛДИ

БОКУ. Озарбайжон Фанлар академияси ноорганик ва физика кимёси илмгоҳининг олимлари нефть ва газни қайта ишловчи корхоналардаги реакторларда технология жараёнини тўхтатмай туриб, саноат катализаторларини саралашнинг тежамкор усулини таклиф этдилар. Янгилик Оренбург газни қайта ишловчи завод мутахассислари билан бирга ишлаб чиқилди ва ҳозирдаёқ жорий этилди. У гўёки реакторга назар ташлаш ва катализаторнинг ўз муддатини ўтаб бўлган қисминигина алмаштириш имкониятини яратади. Бу билан унинг асосий қисми хизмат муддатини узайтиради. Янги усулнинг экологик афзалликлари ҳам бор. Воронеждаги «Риф» микроэлектроника тажриба заводи бўлимининг жамоаси «Колибри» радиостанцияси ишлаб чиқаришни ўзлаштирди. Бу фақат болалар учунгина овунчоқ эмаслиги маълум бўлди. Уни яратувчилар аввалига ўйинчоқ сифатида тасаввур этгандилар, ана шу ўйинчоқ ёрдамида болалар ва ўсмирлар бир-бирлари билан алоқа қилишлари мумкин эди. Янгилик очиқ жойда алоқа ўрнатиш имкониятига эга, 150 метр масофада телефон ва телеграф тариқасида ахборот қабул қилиш ва узатиш мумкин. Кўп қаватли уйларни қуриш билан банд бўлган бинокорлар худди шундай радиостанцияга муҳтож эдилар. Улар ана шундай сўзлашиш қурилмалари учун буюртма бердилар.

(ТАСС).

ОЛТИ ЁШЛИЛАР РУҲИЯТИ

ОИЛА жамиятимизнинг кичик бир бўлаги. У жуда ёқимли сўз бўлиб, ҳаётбахшдир, чунки у ҳамма учун ҳамнафас бир макондир. Оилани севиш, оила қуриш юксак инсоний фазилат ҳисобланади. Маълумки, оила қурилиши билан икки жон ҳеч ёлғиз қолмайди, ёнида вафодор суҳбатдоши бўлади, кўп ўтмай фарзандлар кўкрадли, уйига яна ҳам қут-барака киради. Ҳаёти борган сари ширинлашиб боради. Ҳаттоки, уриш-жанжалга ҳам ўрин қолмайди. Оилавий ҳаётнинг мазмун-мундарижаси ҳам шундадир.

Ҳар бир оиланинг гўзаллиги, бир-бирига бўлган муҳаббати, қадр-қиммати, оила аъзоларининг меҳнатсеварлиги, халқ манфаати учун ҳалол хизмат қилиши билан ўлчанади. Ҳалол меҳнат, ватанпарварлик, онгли интизом, одамийлик ва бошқа фазилатлар қўшиб олиб борилса, шу оиланинг кўркига-кўрк қўшилади.

Оиладаги барча кишиларнинг асосий вазифаларидан бири — болаларни тўғри тарбиялашдан иборат. Бола оиланинг энг кичиги бўлиб, у жуда мураккаб жисмоний, ақлий хулқий томонидан ўзига хос хусусиятга эга бўлган бир шахсдир. У ҳар бир нарсани билишга қизиқувчан, ҳар бир нарсани ўз кўзи билан кўриб, қўли билан ушлаб кўришни талаб қилувчи ҳамдир. У чарчашни билмайди, ўзини серғайрат, кучли ҳис этади. Шунинг учун болани мактабга тайёрлашда оиланинг масъулияти катта. Машҳур педагог А. С. Макаренко: «Болани ҳамма нарса: кишилар, буюмлар, воқеалар тарбиялайди, лекин даставвал, ҳаммадан кўп одатлар тарбиялайди — биринчи ўринда ота-оналар ва педагоглар турадилар», — деган эди. Бу гапда оиланинг тарбиядаги асосий вазифаси аниқ ифодалаб берилган.

Биринчи синфга боғча кўрмасдан борадиган болалар билан оилада йил бўйи мунтазам равишда ташкилий-тарбиявий иш олиб бориш керак. Бунинг учун биринчидан, боғчага бормайдиган оилада тарбияланган болаларнинг уй шароитларига алоҳида эътибор бериш керак. Иккинчидан, мактабга биринчи марта келадиган ҳар бир боланинг соғломлиги, ахлоқий хусусиятларини пухта ўрганиб, камчиликларни йўқотиш олти ёшли болалар учун керак бўлган кундалик кун тартибларининг бажарилишини кузатиб бориш лозим.

Биринчи синф муаллими келгуси ўқув йилида мактабга қатнай бошлайдиган олти ёшли болаларнинг уйларига вақти-вақти билан бориб, уларни мактабга яқинлаштириши, ўқишга бўлган муҳаббатини ошириши, ўзи уларни ўқитишини айтиб, мактабга ихлос-ҳавасларини ошириши айни муддао бўлади.

Ота-оналарни олти ёшли фарзандларини мактабга тайёрлашда уларга столча, стулча, қоғоз, картон, қайчи, елим болғача, куракча, қутича, керакли ўйинчоқлар ҳозирлаб беришлари, расмларга қаратиб улар билан суҳбатлар уюштирсалар, топишмоқлар айтиб боланинг сезги аъзоларини ривожлантирсалар, нутқини ўстирадиган машғулотлар олиб борсалар, анча яхши натижа беради.

Олти ёшли болаларни ёнатрофдаги боғчаларга олиб чиқиб катта группа болаларининг ишлари билан таништириш, бирга ўқийдиган ўртоқлари билан турли ўйинлар ўйнаши ҳам муҳим омил бўлади. Бундан ташқари, маҳаллалардаги болалар майдончалари, болалар учун ажратилган боғларда мактабга янгитдан келадиган болалар учун махсус байрамлар, кўнгилочар ўйинлар уюштириш керак. Уларни кўпчилик бўлиб ўйнаб-кулишга, бир-бири билан яхши алоқада бўлишга, бир-бирини иззат-ҳурмат қилишга одатлантириш лозим. Бу борада Собир Раҳимов районидаги 11 ва 224-мактабларнинг ўқитувчилар жамоаси иш тажрибаларини намуна қилиб кўрсатиш мумкин. Бу мактаблар йил бошидан келгуси ўқув йилида мактабга чиқадиган 81, 112 ва 169-боғчалардаги болалар машғулотларини кузатиб боришди. Тарбиячиларнинг машғулотларида биринчи синф ўқитувчилари қатнашиб боради. Ўз навбатида боғча тарбиячилари ҳам мактабдаги биринчи синф ўқитувчиларининг дарсларини кузатишади, вақти-вақти билан катта группа болаларини олиб бориб мактаб ҳаёти билан таништирадилар. Булардан ташқари, мактабга олдинги йили кузатган боғча болаларининг қандай ўқиётганликларидан ҳам хабар олиб, ўқитувчига ёрдамлашишади. Мактаб ўқитувчилари боғчага бормай тўғри ўқишга келадиган оилаларни аниқлаб, олти ёшлилар билан вақти-вақтида суҳбат ўтказадилар.

Шуниси диққатга сазоворки, мазкур мактабларда оиладан ва боғчадан чиққан болаларни биринчи синфга қабул қилишда уларнинг маҳаллалардан келиши ҳисобга олинади. Чунки, болалар бир-бирига ҳамроҳ бўлиб, бир вақтда келади, бир вақтда кетади, бирга дарс тайёрлашади. Фикримизча, буни ҳамма мактабларда амалга оширса бўлади. Шунда ўқитувчилар ўртасида «Бу боғчадан чиққан болалар синфи», деган гаплар бўлмайди.

Умуман, бола тарбияси — нозик иш. Айниқса, олти ёшли болаларни мактабга тайёрлашда уларнинг ёш хусусиятига, руҳиятига, хулқ-феълига, хотира-қобилиятига алоҳида эътибор бериш, бу ишда ота-оналар билан бирга боғча мураббий-тарбиячилари, мактабларнинг бошланғич синф ўқитувчилари ҳамкор бўлишлари керак.

Фахриддин НУРИДДИНОВ,
Ўзбекистон ССР халқ таълими аълочиси.

Хушҳаво тоғ бағрида жойлашган «СССР 50 йиллиги» номидаги оромгоҳда пойтахтимиздан борган болалар мазза қилиб ёз гаштини суришмоқда.

СУРАТДА: шахмат мусобақаси ўтказилаётган пайт.

Ҳаким Солиҳов сурати.

Бор бўлсин муҳаббат!

Буюк мутафаккир шоир Алишер Навоийнинг «Лайли ва Мажнун» достони асосида саҳналаштирилган шу номдаги спектакль Маннон Уйғур номидаги санъат институтида қўйилди. Институт ўқитувчиси Б. Умаров мана шу ўлмас асар орқали ўз талабаларини буюк сўз устаси Навоийнинг ижоди билан таништиришга киришди. Мажнун роли Б. Пирматовга, Лайли роли Н. Арзимуродовага ишониб топширилди.

Дунёга машҳур «Ҳамса»нинг учинчи достони бўлмиш «Лайли ва Мажнун» бир неча бор саҳна юзини кўрган. Ҳар бир режиссёр бу асарни ўзича идрок этиб, ундан завқ олган эди. Б. Умаров эса муҳаббатномадаги ишқ қудратини кўрсатишни мақсад қилган эди ва бунга эришди. Спектакль Алишер Навоий туғилган куннинг 550 йиллигига бағишланган.

(ЎзТАГ).

Ҳар тўғрида

ЧЕГАРАНИ ҚЎРИҚЛАШ УЧУН ПУЛ

ЕРЕВАН. Арманистон ички ишлар вазирлиги аҳолига, республика корхоналари, ташкилотлари ва кооперативларига мурожаат қилиб, Арманистоннинг Озарбайжон билан чегарадош районларида вазирлик бўлинмаларининг машқларни «самарали ўтказишига» тўсқинлик қилаётган моддий-техникавий қийинчиликларни ва пул етишмаслиги билан боғлиқ қийинчиликларни бартараф этиш учун ёрдам беришга чақирди. Еревандаги «Гарун» тикувчилик ишлаб чиқариш бирлашмаси бош корхонасининг жамоаси бу даъватга биринчи бўлиб жавоб қайтариб ўзининг бир кунлик иш ҳақини республика ички ишлар вазирлиги жамоат тартибини сақлаш жамғармасига ўтказди.

КАСАЛЛИК МАСОФА БИЛМАЙДИ

КИШИНЕВ. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти вакилининг фикрича, Румыния билан маданий, туристик ва бошқа алоқаларни ривожлантириш Молдовада эпидемиология вазиятини чигаллаштириши мумкин, чунки Руминияда кўп одамларга СПИД вируси юққанлиги аниқланган. Ушбу хабарни эълон қилган «Молодежь Молдави» газетаси қуйидаги рақамларни келтиради: бу йил республикада СПИД вируси бўлган йигирма бир киши рўйхатга олинган. Шундан ўн етти киши хорижий одамлар бўлиб, улар мамлакатдан чиқариб юборилган, тўрт нафар совет фуқаросидан иккитаси вафот этган.

Тахминлар ўз йўлигаю, аммо Молдовада вирус юққан одамлар кўп эмас. Шунга қарамай, табобат ходимлари бу касаллик тарқалишининг олдини олишга ҳаракат қилмоқдалар. Республика соғлиқни сақлаш вазирининг ўринбосари В. Венгелининг ТАСС мухбирига хабар қилишича, ҳозирғача Молдова аҳолисининг деярли ярми (аҳолининг ярми салкам икки миллион кишини ташкил этади) махсус лабораторияларда СПИД вируси бор-йўқлигини аниқлаш учун текширишдан ўтган.

СОҒЛОМ ТУРМУШ ТАРЗИ УЧУН

НЬЮ-ЙОРК. АҚШ аҳолиси айниқса кўп куч ва қунт талаб қиладиган зарарли одатлар билан хайрлашишни унча хоҳламаётган бўлсада, борган сари соғлом турмуш тарзи тарафдори бўлмоқда. Американиклар ўртасида бундай тамойил мавжудлигини Атланта (Жоржия штати)даги касалликларни назорат қилиш маркази ўтказган тадқиқот маълумотлари тасдиқлади.

Америка Қўшма Штатларининг 39 та штатида ўтказилган савол-жавоб натижаларига қараганда, мамлакат аҳолиси автомобиль йўлларида тобора кўпроқ эҳтиёткор бўлиб қолмоқда, бу эса хавфсизлик тасмаларидан фойдаланаётган кишилар сони кўпайганлигида билинмоқда. 28 та штатда автомобиль ўриндиғига ўтириб камар тақишни унутадиганлар камайди. 21 та штатда машинани ҳушёр ҳолда ҳайдаш тарафдорлари кўпайгани қайд этилди. Савол-жавоб натижасида шимолий Дакотада автомобилни маст ҳолда бошқариш мумкин деб ҳисоблаётганлар 6 фоизни ташкил этди. Мэриленд штатида бу кўрсаткич жуда кам бўлди — у 1 фоизни ташкил этди.

Айни вақтда 13 та штат аҳолиси ўзини «бир хил тарзда ушлашга тобора кўпроқ эътибор бермоқда. «Ўтириб ишлаб» ҳаёт кечирадиган кишилар, яъни жисмоний тарбия билан шуғулланишга ҳафтасига 20 дақиқадан камроқ вақт ажратадиганлар Нью-Гемпшир штатида 45 фоизни, пойтахт Колумбия округида эса 75 фоизни ташкил этади. 24 та штатда ортиқча семизликда қийналаётганлар сони камайганлиги сезилди. Тўғри, ана шу штатларнинг 14 тасида бу кўрсаткич 1 фоиздан камроқ қисқарди.

Куюнчаклик билан ёзилган

БИЗНИНГ ИШҚИБОЗЛАР «ЎГАЙ»МИ?

СЕРГЕЙ Юран... 22 ёшли «Динамо» (Киев) ва СССР терма командасининг ушбу ҳужумчисини футбол ишқибозлари яхши билишади. У ўтган йилги мавсумдан олий лига ўйинларида қатнашиб, ўзининг сермаҳсул ўйини билан ишқибозлар ва мутахассислар тилига тушди. Шу ерда хўш, нима қилибди, Юран яшил майдонда тўп сураётган минглаб чарм тўп усталаридан бири холос, нима, унинг тақдирини батафсил қаламга олиш шартмикан, деган савол туғилиши табиий. Гап шундаки, куни кеча Португалиянинг «Бенфика» командаси билан тузилган шартномага мувофиқ Юран энди уч йил давомида хориж клубида тўп суради. Ушбу мисолни келтиришдан мақсадимиз шуки, футбол аллақачонлар спорт туридан ижтимоий ҳодиса даражасига кўтарилган. Севимли командалар, масалан, «Пахтакор» чиройли ўйин кўрсатиб ғалаба қозонганида халқимизнинг кайфияти кўтарилиб, иш унумининг бирмунча ортиши барчага аён. Ўзининг бетакрор маҳорати билан ишқибозларни ўйингоҳларга оҳанграбодек тортадиган футбол «юлдуз»ларини етиштириш эса осон иш эмас. Унинг тагида туғма иқтидор ва устозларнинг, ўйинчининг тинимсиз ва машаққатли меҳнати ётади. Жамоаларда ана шундай ўйин тақдирини ҳал қилишга қодир ажойиб футболчилар бўлгандагина ўйингоҳларга файз киради. Хўш, бизнинг футболимизда кейинги пайтларда қандай манзарани кўриш мумкин? Деярли барча кучли футболчилар Иттифоқимиз жамоаларини тарк этиб бўлди ва бу жараён давом этмоқда. 28 ёшгача хорижга кетиш мумкин эмаслиги ҳақидаги қонунни эса ҳеч ким назар-писанд қилмаяпти. Ахир шундай бўлгач, қонуннинг қонунлиги қоладими? Авваламбор, футболчи ўзини кўрсатиб, ишқибозлар олдида номини оқлаши керак. Ҳақли савол туғилади: хўш, олий лигада ҳали ўттиз ўйинда ҳам қатнашмаган, мавсум ўртасида қадрдон жамоасини тарк этаётган Юран ишқибозлар олдидаги ўз бурчини оқладими? Бундан бирмунча олдинроқ Юраннинг тенгдоши «Шахтёр» жамоасининг иқтидорли ярим ҳимоячиси, терма командамиз аъзоси А. Канчельских ҳам ҳеч қандай тўсиқларсиз хориж клубига йўл олган эди. Ҳозирда эса ушбу мавсумда олий лигада сермаҳсуллар баҳсида карвонбошилик қилаётган 23 ёшли Игорь Коливанов, «Спартак» (Москва) жамоасининг иқтидорли ҳужумчиси, халқаро тоифадаги спорт устаси 22 ёшли Игорь Шалимовлар хориж сафарига тайёргарлик кўришмоқда. Биз атайлаб, фақат ёш, умидли, ҳали совет футболида кўп ажойиб ўйинлар кўрсатиши мумкин бўлган айрим футболчиларнинггина номларини тилга олдик, холос. Қизиғи шундаки, улардаги ўзларининг собиқ командалари тақдирига бефарқлик кишини куюнтиради. Мавсум бошланишими, ўртасими, ҳал қилувчи ўйинлар бошландими, жамоада бу футболчиларнинг ўрнини босадиган ўринбосарлар тайёрланганми ёки йўқми, уларга барибир. Амаллаб, чет эл жамоаларига ўрнашиб олишса бас.

Ёки ўтган мавсумни олайлик. «Динамо» (Киев) жамоасининг асосий таркибидан 12 футболчи ва бош устоз (!) турли чет эл клубларига йўл олишди. Худди ўшанда «Торпедо» (Москва) командасининг ҳужумчиси, хизмат кўрсатган спорт устаси, совет футболининг келажаги бўлган Ю. Савичевнинг Грецияга кетиши биз учун жуда оғир йўқотиш бўлди. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Албатта, янги сиёсат туфайли кўкрагимизга демократия шамоли урилгани нур устига нур бўлди. Аммо меъёрни бир оз йўқотганимиз туфайли терма командамиз ҳам, жамоалар ҳам катта зарар кўрмоқда. Масалан, Киевдаги жумҳурият ўйингоҳига 1989 йилдаги ҳар бир ўйинга ўрта ҳисобда 40,3 мингдан ишқибоз ташриф буюрган бўлса, 1990 йилда бу кўрсаткич 19 мингга, ҳозирги мавсумда эса 10 мингга тушиб қолди. Бошқа жамоаларнинг ҳам аҳволи яхши эмас. Шу кетишда бўлса футболимиз ҳам шайбали хоккей сингари ўз мавқеини йўқотиши турган гап. Қолаверса жараён икки томонлама бўлиши, яъни биз ҳам ўз навбатида хориж клубларидан етакчи ўйинчиларни таклиф қилишимиз керак. Ҳозирги иқтисодий шароитларда эса буни амалга ошириб бўлмаслиги аниқ.

Яқинда марказий матбуотда бир хабарни ўқиб қолдим. Машҳур югослав футболчиси, «Црвена звезда» жамоасининг ҳимоячиси Р. Просинечкани қўлга киритиш учун Испаниянинг «Реал» командаси клубга 4 миллион доллар таклиф қилибди. Бироқ унинг жамоа билан шартномаси 1995 йил 1 январга қадар тузилгани ва югослав футболида ҳам 25 ёшгача бирорта ўйинчи хорижга кетиши мумкин эмаслиги ҳақида қонун борлиги туфайли Просинечка ўз клубида қоладиган бўлди. Бизда ҳам жамоа билан ўйинчининг тузган шартномасига ва маълум ёшга тўлмасдан Иттифоқимиз футболини тарк этмаслик ҳақидаги қонунга футболчиларнинг ва умуман спортчиларнинг қатъий риоя қилишларини қатъий таъминлаш керак. Ана шундагина футболимиз катта ғалабаларга эришиши ва ўйингоҳларимиз ҳам асл ишқибозлар билан тўлиши мумкин. Ҳозирча эса, мамлакатимиз футбол ишқибозларига гўёки «ўгай»дек муносабатда бўлишяпти.

Дилшод ИСРОИЛОВ.

«Пахтакор» ҳужумда. Ҳа, ўйингоҳга ташриф буюрган барча ишқибозлар жамоамизнинг ҳужумкор руҳда ўйнаб, чиройли ғалабалар қозонишини кутишади. Куни кеча «Динамо» (Киев) жамоаси билан бўлган беллашувда ҳам чарм тўп усталаримиз катта маҳорат билан ўйнадилар. Ўйлаймизки, жамоамизнинг ажойиб ғалабалари ҳали олдинда. Хуллас, бўш келманг, йигитлар!

Рустам Шарипов сурати.

Жаҳон кубоги арафасида

ҲОМИЙЛАР КЕРАК

ШУ ЙИЛНИНГ октябрь ойида шаҳримизда ногиронлар ўртасида 1991 йилги жаҳон кубогининг ўтказилишини спорт ишқибозлари яхши биладилар. Биринчиликни ўтказишнинг ташкилий ишлари ногиронлар Тошкент футбол федерацияси ва «Матонат» спорт-соғломлаштириш клубига топширилган эди. Жаҳон Кубогини ўтказиш учун анча маблағ сарфланишини назарда тутган ҳолда ёрдам бериш ниятида бўлган корхона ва ташкилотларга мурожаатнома эълон қилинганди.

Биринчи бўлиб Ўзбекистон ССР Ички ишлар вазирлиги, жумҳурият фуқаро авиацияси бошқармаси, «Ўзбектекстильмаш» ишлаб чиқариш бирлашмаси, Ўрта Осиё темир йўллар бошқармалари ёрдам қўлини чўздилар. Бош ҳомий ҳисобланувчи «Узагропромтехмонтаж»нинг доимий ёрдамини ҳам таъкидлаб ўтиш жоиз.

«Матонат» спорт-соғломлаштириш клубининг таркибига кирувчи кўп тармоқли «Матонат» номли фирма ҳам биринчиликнинг тайёргарлик ишларига ўзининг муносиб ҳиссасини қўшмоқда. Клубнинг бош ҳомийларидан бири ҳисобланувчи, безаш, жамоанинг бадиий рамзини ишлаш юмушларини бажарувчи ушбу кичик фирмада 15 киши меҳнат қилади. Ачинарли жойи шундаки, Тошкент шаҳар раҳм-шафқат жамғармаси маблағ йўқлигини баҳона қилиб ёрдам беришдан бош тортди.

Кўпчилик жумҳуриятимизда ташкил этилган ўзбек ногиронлар жамиятидан ёрдам олиш керак деган хаёлга бориши табиий. Ушбу жамият энди-энди оёққа тураётгани учун улардан ёрдам сўраш бизнингча инсофдан эмас. Биринчиликкача вақт тобора кам қолаётгани сабабли «Матонат» барча корхона, ташкилот ва спорт ишқибозларидан ушбу йирик спорт анжуманига ҳисса қўшишларини илтимос қилади.

Ўзингизнинг ҳомийлик ҳиссангизни Тошкент шаҳридаги Фрунзе район уй-жой ижтимоий банкининг 000700485 ҳисоб рақами: МФО 734202. «Матонат» ногиронлар спорт клубига, ногиронлар ўртасида футбол бўйича «91 йил — Жаҳон Кубоги»га деб изоҳ берилган ҳолда жўнатишингизни илтимос қиламиз.

Айдер ҚУРТМУЛЛАЕВ,
Ўзбекистон ногиронлар жамияти марказий бошқарувининг аъзоси.

Муҳаррир
Э. М. ЭРНАЗАРОВ.

ТИЖОРАТ ХАБАРЛАРИ ВА ЭЪЛОНЛАР

ЎҚИШГА МАРҲАМАТ!

42-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

1991—1992 ўқув йилига

қуйидаги ихтисослар бўйича

ЎҚИШГА ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

ЭҲМ ОПЕРАТОРИ — ўқиш муддати 2 йил, 9-синф маълумотидаги йигит ва қизлар қабул қилинади. Ўқиш рус тилида олиб борилади;

КЕНГ ҚАМРОВЛИ СТАНОКЧИ — ЧПУ ОПЕРАТОРИ — ўқиш муддати 2 йил, 9-синф маълумотидаги йигитлар қабул қилинади. Таълим рус ва ўзбек тилларида олиб борилади;

САНОАТ УСКУНАЛАРИНИ СОЗЛОВЧИ ЧИЛАНГАР — ўқиш муддати 2 йил, 9-синф маълумотидаги йигитлар қабул қилинади. Таълим рус ва ўзбек тилларида олиб борилади;

МЕХАНИКА-ЙИҒУВ ИШЛАРИ ЧИЛАНГАРИ — ўқиш муддати 1 йил, 8-синф маълумотидаги йигитлар қабул қилинади. Таълим рус ва ўзбек тилларида олиб борилади ва 9-синф маълумоти ҳақида ҳужжат берилади;

ЭЛЕКТР-ГАЗ ПАЙВАНДЧИ — ўқиш муддати 3 йил, 9-синф маълумотидаги йигитлар қабул қилинади. Таълим рус ва ўзбек тилларида олиб борилади;

КЕНГ ҚАМРОВЛИ СТАНОКЧИ — ўқиш муддати 1 йил, 8-синф маълумотидаги ёшлар қабул қилинади. Таълим рус ва ўзбек тилларида олиб борилади.

9-синфни тамомлаган ўқувчилар 2—3 йил таълим оладилар, бепул овқат, кийим-бош ва ойига 40—50 сўм ҳажмида стипендия билан таъминланадилар. 2—3 йил таълим олган ўқувчиларга касб эгаллаганлик ва тўлиқ ўрта маълумот ҳақидаги ҳужжат топширилади.

11-синфни тамомлаган ва Совет Армияси сафларидан истеъфога бўшатилган ўқувчилар 6 ой таълим оладилар ва уларга ойига 100—110 сўм ҳажмида стипендия тўланади.

Ҳамма ўқувчиларга ишлаб чиқариш амалиёти даврида ишлаб топган иш ҳақларининг 50 фоизи тўланади.

ЎҚИШ ДАВРИ УМУМИЙ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА ҚЎШИБ ҲИСОБЛАНАДИ.

Билим юртида бадиий ҳаваскорлик тўгараклари, спорт секциялари ишлаб турибди.

МАШҒУЛОТЛАР — 1 СЕНТЯБРДАН БОШЛАНАДИ.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширишлари шарт: билим юрти директори номига ариза, туғилганлик ва маълумот ҳақидаги гувоҳномалар, яшаш жойидан, ота-онасининг иш жойидан ҳамда тиббий маълумотномалар, 8 дона фотосурат (3х4 см ҳажмида).

Билим юрти манзилгоҳи: 700084, Тошкент шаҳри, Киров райони, Жаҳон Обидова кўчаси, 70-уй (9, 24, 51, 60, 67, 72, 91-автобуслар, 2, 16, 22, 25, 28, 29-трамвайларнинг «Ғалаба боғи» ёки «ВДНХ» бекати).

ХАРИДОРЛАР ВА МУАССАСАЛАРНИНГ РАҲБАРЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

«ЭЛЕКТРОНИКА» ФИРМАЛИ ДЎКОН-САЛОНИ ЭЪТИБОРИНГИЗГА ҲАВОЛА ЭТАЁТГАН

«ЭЛЕКТРОНИКА» УЦМ—03, ЦМ-81, ЦМ-02 РАНГЛИ-МУСИҚА ҚУРИЛМАЛАРИ

кайфиятингизни кўтариш, дам олишингиз учун айниқса қулай шароитларни яратишда

СИЗГА ЁРДАМ БЕРАДИ

Улар қўлда ва автоматик режимда ишлайдиган ва мусиқага рангли ёруғлик нурлари воситасида самарали жўрлик қилади.

Вокал чолғу ансамбллари учун — СП-01 супрессори, яъни акустик қайтарма алоқани сўндирувчи; К-04 кроссовери, яъни йўл-йўл фильтр (тўсқич)НИ ТАВСИЯ ЭТАМИЗ;

«ЭЛЕКТРОНИКА — УАУ-03» товуш-кучайтиргич қурилмаси, юқори, ўрта, қуйи частоталар ва овоз баландлиги алоҳида бошқарилади, «ЭЛЕКТРОНИКА 004-С» маиший турғун, реверсли, тўрт йўлкали, икки тезликли стереофоник магнитофони.

СИЗНИ БУ БУЮМЛАРНИ НАҚД ПУЛСИЗ ҲИСОБ-КИТОБ ЙЎЛИ БИЛАН ҲАМ СОТИБ ОЛИШИНГИЗ МУМКИН.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Гоголь кўчаси, 38-уй (2, 3, 13, 22-трамвайларнинг «Куйбишев район ижроия комитети» бекати).

«БИЛИМ» ЖАМИЯТИНИНГ КИРОВ РАЙОН ТАШКИЛОТИ

қуйидаги курсларга

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

— хонадон тиббий ҳамшираси;
— давлат, ижарачи, кичик, кооператив корхоналари учун иқтисодчи-ҳисобчилар;
— пардоз ва макияж;
— радио- ва телеусталар;
— сартарошлар;
— маникюр;
— авточилангарлар;
— ҳайдовчилар;
— тўқиш;
— инглиз ва немис тиллари;

шунингдек, скрипка, фортепиано ва мусиқа таълимоти синфи бўйича хусусий мусиқа маълумоти мактабига.

Телефонлар: соат 9 дан 18.00 гача — 35-14-34 ва соат 18.00 дан кейин 23-19-06.

Тошкент шаҳар, Сирғали районида очилаётган лицей-мактаби 1—7 синф ўқувчиларини лицей олди ўқишига, 8—9 синф ўқувчиларини лицейга математика, физика, кимё, биология, информатика ва инглиз тилини чуқур ўрганишга

ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Лицей — мактабида ўқув фанларини Тошкент шаҳрининг энг тажрибали ўқитувчилари ва олийгоҳларнинг домлалари ўзбек ва рус тилларида ўқитадилар.

Ўзининг кучига ишонган Тошкент шаҳрининг мактаб ўқувчиларини лицей — мактабига кириш учун ўтказиладиган танловда қатнашишларини таклиф қиламиз.

Ҳужжатларни танлов ҳайъати 1991 йил 10 июлдан қабул қилади.

Танлов ҳайъатининг макони: Тошкент шаҳри, Сирғали ноҳияси, Сирғали—7 мавзеси, лицей-мактаби.

Савол-жавоб учун телефонимиз: 57-45-43; 58-24-16.

Сирғали ноҳия халқ таълими бўлими МАКТАБ-ЛИЦЕЙДА ишлаш учун методист-ўқитувчи, катта-ўқитувчи ва 10 йилдан ортиқ педагогик стажга эга ва ўзларининг фанларини ўқитишда юқори кўрсаткичларга эришган ўқитувчиларни мактаб-лицейда вакант ўқитувчи вазифасига ҳамма фанлар бўйича

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

шунингдек, психолог, методик маҳкама мудири, илмий-методик ишлар бўйича директор ўринбосари лавозимига ишга таклиф қилади. Мактаб-лицейда ўқиш ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Танловдан ўтган ва мактаб-лицейга ишга қабул қилинган ўқитувчиларга ва бошқа ишчиларга тариф ставкаси икки баробар оширилади.

Танловда иштирок этиш учун ҳужжатларни қуйидаги маконга йўлланг: Сирғали райони, Спутник мавзеси, 6-даҳа, 9-уй. Сирғали халқ таълими бўлими.

Ҳужжат топшириш муддати 1991 йил 10 августгача.

ТОШКЕНТ ШАҲАР СИРҒАЛИ НОҲИЯ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ БЎЛИМИ.

«БИЛИМ» ЖАМИЯТИНИНГ ЧИЛОНЗОР РАЙОН ТАШКИЛОТИ

ҚУЙИДАГИ КУРСЛАРГА

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

— БУХГАЛТЕРЛАР,
— МАССАЖ ҚИЛУВЧИЛАР,
— МАНЕКЕНЧИЛАР,
— МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ,
— БЕЗАК КОСМЕТИКА,
— ИНГЛИЗ ТИЛИ,
— АРАБ АЛИФБОСИ АСОСИДАГИ ЭСКИ ЎЗБЕК ТИЛИ,
— АВТОЧИЛАНГАРЛАР.

Маълумотлар олиш учун телефон: 77-23-88.

Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги
Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси
«ГЛАВТАШКЕНТСТРОЙ»нинг тажрибавий ҳажмли-блокли уйсозлик экспериментал комбинати қошидаги
5-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1991 — 1992 ўқув йилига

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

БИЛИМ ЮРТИ ТОШКЕНТ ШАҲРИДАГИ ҚУРИЛИШЛАРДА ИШЛАШ УЧУН ҚУЙИДАГИ ИХТИСОСЛИКЛАР БЎЙИЧА МАЛАКАЛИ ИШЧИ КАДРЛАРНИ ТАЙЁРЛАЙДИ: бўёқчи-сувоқчи, қурилиш дурадгори, электр пайвандчи, сувоқчи-пардозловчи-плиткачи, ғишт терувчи.

Билим юртига 6 ва 10 ойлик группаларда ўқиш учун Совет Армияси сафида харбий хизматни ўтаб қайтган ўрта маълумотлилар қабул қилинади.

3 йиллик гуруҳларга эса 9-синфни битирганлар қабул қилинади.

УҚИШ ДАВРИ — УЗЛУКСИЗ МЕҲНАТ ФАОЛИЯТИГА ҚЎШИБ ҲИСОБЛАНАДИ.

Билим юртида 3 йил ўқиб битирганларга ўрта маълумот тўғрисида диплом ва эгаллаган касби бўйича малака разряди ҳақида диплом, 6 ой ва 10 ой ўқиганларга эгаллаган ихтисоси бўйича диплом ва малака разряди берилади.

Ўқувчилар ишлаб чиқариш практикасини «Главташкентстрой»нинг қурилишларида ўтказадилар. Ишлаб чиқариш практикаси даврида ўқувчиларга ишлаб топган меҳнат ҳақларининг 50 фоизи тўланади. Ҳамда ҳар ойда 6 ой ўқийдиган гуруҳларнинг ўқувчиларига 160 сўмдан, 10 ой ўқийдиган гуруҳларнинг ўқувчиларига эса 80 сўмдан, 3 йил ўқийдиган гуруҳларнинг ўқувчиларга 40 сўмдан нафақа берилади.

3 йиллик гуруҳларда ўқийдиган ўқувчилар ҳар куни 3 маҳал овқат ва бепул кийим-бош билан таъминланадилар.

МАШҒУЛОТЛАР —ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДА ОЛИБ БОРИЛАДИ.

Билим юртини имтиёзли диплом билан битирганлар ўрта ва олий ўқув юртларига йўлланма билан ўқишга юбориладилар.

Билим юртида бадиий ҳаваскорлик, нақш тўгараклари ва спорт секциялари мавжуд.

БОШҚА ШАҲАРДАН КЕЛГАНЛАРГА ЁТОҚХОНА БЕРИЛАДИ.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни тақдим этишлари лозим: директор номига ариза, маълумоти тўғрисида гувоҳнома (асли), характеристика, яшаш жойидан ва соғлиғи ҳақида маълумотлар, 6 дона сурат (3х4 см).

Билим юртининг манзилгоҳи: Тошкент шаҳри, Ленин райони, Астрахан кўчаси, 12-уй, 5-ўрта ҳунар-техника билим юрти. 66, 161, 55-автобусларнинг «57-мактаб»; 22-автобуснинг «Дегтярев кўчаси»; 5, 26-трамвайларнинг «Восток» кинотеатри»; 1-трамвайнинг «Дегтярев кўчаси» бекатлари.

Телефонлар: 91-26-47, 91-29-50.

«ГЛАВТАШКЕНТСТРОЙ»НИНГ ТАЖРИБАВИЙ ҲАЖМЛИ БЛОКЛИ УЙСОЗЛИК КОМБИНАТИ, «СОЮЗРЕКЛАМА» БУТУНИТТИФОҚ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕКЛАМА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ КОРХОНАСИ.

КИНО

29 ИЮЛЬ

Алишер Навоий номидаги Санъат саройи — «ҲАР ХИЛ АКА-УКАЛАР» (Ҳиндфильм, 17.00, 20.00). «КЎР-КЎРОНА ҚОНУН» (Ҳиндфильм, 19.00, кичик зал).

Чайка — «ЎҒИРЛАНГАН ҚИЗ» (17.00, 19.00, 20.45).

Тошсоветнинг 50 йиллиги — «КОММАНДОС» (18.00, 21.00).

Москва — «ЎҒИРЛАНГАН ҚИЗ» (17.00, 19.00, 20.40).

30 ИЮЛЬ

Алишер Навоий номидаги Санъат саройи — «ҲАР ХИЛ АКА-УКАЛАР» (Ҳиндфильм, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00). «КЎР-КЎРОНА ҚОНУН» (Ҳиндфильм, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, кичик зал).

Чайка — «ЎҒИРЛАНГАН ҚИЗ» (11.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.45).

Тошсоветнинг 50 йиллиги номли — «ИЛОЖСИЗ НАРСА ЙЎҚ» (9.30), «КОММАНДОС» (12.00, 15.00, 18.00, 21.00).

Москва — «ЎҒИРЛАНГАН ҚИЗ» (11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00, 20.40).

ТОШКЕНТ ШАҲАР АҲОЛИНИ ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШ, ҚАЙТА ЎҚИТИШ ВА КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШ МАРКАЗИ

вахта усулида ишлаш учун «Туркменпромстрой» Газ-Ачак посёлкасига

бетончилар, қувур ёткизувчи машинистлар, газ электр пайвандчилар, дурадгорларни

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Ишга қабул қилиш ва расмийлаштириш ишлари қуйидаги манзилда ўтказилади: Тошкент шаҳри, Ленин райони, Т. Шевченко кўчаси, 64-уй.

35-ҳунар-техника билим юртига берилган Е 034410, Е 034411, Е 034412, Е 034413, Е 034414 рақамлардаги дипломларнинг йўқолган

ТОЗА БЛАНКАЛАРИ БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Қибрай алоқа тармоғи касаба уюшмаси комитетининг йўқолган

ДУМАЛОҚ МУҲРИ БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Г. РАШИДОВ НОМЛИ 98-МАКТАБ-ИНТЕРНАТ 1-СИНФГА

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Интернат кийим-кечак, овқат, ётоқхона билан тўлиқ таъминлайди.

Бизнинг манзилимиз: Тошкент шаҳри, Архангельский кўчаси, 27-уй. 8, 15-трамвайларнинг «Дарвоза» бекати, 27-автобуснинг «Интернат» бекати.

Телефон: 42-50-61.

ТОШКЕНТ ШАҲАР АҲОЛИНИ ИШГА ЖОЙЛАШТИРИШ, ҚАЙТА ЎҚИТИШ ВА КАСБГА ЙЎНАЛТИРИШ МАРКАЗИ

Тошкент ихтисослашган алоқа қурилиш монтаж участкасига

«Д», «Е», «В», «С» тоифасидаги ҳайдовчилар, автокранчи, алоқа монтажчи-кабелчилари, алоқа монтажчи-қалайловчиларини

ИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Қуйидаги манзилга мурожаат қилинсин: 700099, Тошкент шаҳри, Ғ. Абдуллаев кўчаси, 1-уй. Телефонлар: 21-00-77, 21-13-55.

ТОШКЕНТ ҚУРИЛИШИ МАТЕРИАЛЛАРИ КОМБИНАТИ

деворларни кошинлаш бўйича пулли хизмат турларини кўрсатади.

Қоплама кошин баҳоси — жорий нархлар бўйича, хизмат ҳақи — келишилган нархлар бўйича тўланади.

Маълумотлар олиш телефон 53-57-17.

ҲАМЗА РАЙОН ИЖРОИЯ КОМИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ «ПОЛВОН» ШИРКАТИ

ТУГАТИЛАДИ

Ташкилотлар ва хусусий шахсларнинг даъволари эълон чиққан кундан бошлаб бир ой мобайнида қуйидаги манзилда кўриб чиқилади: Тошкент шаҳри, Ҳамза райони, 2-Ткаченко тор кўчаси, 2-уй.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 98-44-96 98-64-72.

Якшанбадан ташқари ҳар куни соат 9 дан 18.00 гача мурожаат қилинсин.

Тошкент шаҳридаги «Гранит» Ўрта Осиё монтаж-технология участкасининг Ҳисоблаш маркази ЕС 1046 ЭҲМда машина вақтини ижарага беради, иш ҳақини ҳисоблаш ва бошқа хизмат турларини тавсия қилади.

СМ-4, модем 8010—2 дона, ЕС 7920-11 дисплейли станциясини сотади.

Хизмат ҳақи келишилган нархларда тўланади.

СОАТ 9 ДАН 18.00 ГАЧА 77-56-82 ТЕЛЕФОНИ БЎЙИЧА ҚЎНҒИРОҚ ҚИЛИНСИН.

Тошкент шаҳар агросаноат бошқармасининг 2-мева-сабзавот комбинатига сабзавотларни харид қилиш учун берилган 364879, 364880, 364881, 368882, 364883, 364884, 364912, 364913, 364914, 364915-рақамлардаги йўқолган

ДАВЛАТ КВИТАНЦИЯЛАРИ БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ўзбекистон ЛКЁИ Тошкент шаҳар ва Сирғали район қўмиталари район ҳисоб-бухгартерлик техникуми комсомол қўмитасининг котиби ФАЙЗИЕВ Одилжон Ёқубжон ўғлининг вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор этади.

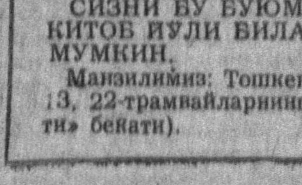

МУАССИСЛАР: Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши ва Ўзбекистон Коммунистик партияси Тошкент шаҳар комитети

Тошкент оқшоми

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32-уй.

Шанба ва якшанбадан ташқари ҳар куни ўзбек тилида чиқади.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76, хатлар — 33-29-70, 32-53-79; жамоатчилик қабулхонаси — 32-55-83.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

89.968 нусхада чоп этилади. Индекс 64690. Буюртма 5693. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 Босмага бериш вақти 11.30. Босмага берилди. 11.20.